

Arbeidsnotat
2019:21

Internasjonal studentmobilitet – fra og til Norge

Utviklingstrekk

Jannecke Wiers-Jensen

NIFU

Arbeidsnotat
2019:21

Internasjonal studentmobilitet – fra og til Norge

Utviklingstrekk

Jannecke Wiers-Jenssen

Arbeidsnotat 2019:21

Utgitt av Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU)
Adresse Postboks 2815 Tøyen, 0608 Oslo. Besøksadresse: Økernveien 9, 0653 Oslo.

Prosjektnr. 20755

Oppdragsgiver Norges forskningsråd
Adresse Skriv inn adresse til oppdragsgiver

Foto: Naassom Azevedo / Unsplash

ISBN 978-82-327-0437-8 (online)
ISSN 1894-8200 (online)

Copyright NIFU: CC BY 4.0

www.nifu.no

Forord

Utgangspunktet for dette arbeidsnotatet var et ønske om å samle statistikk om norske studenter i utlandet og utenlandske studenter i Norge. Det finnes flere kilder for slik statistikk, men ikke alle er like lett tilgjengelige, og tallene krever ofte bearbeiding for å kunne gi adekvat informasjon. Videre er det nyttig å sette mobilitetsstatistikken inn en utdanningspolitisk kontekst for å bidra til å forklare noen av utviklingstrekkene som tallene viser.

Notatet er skrevet av Jannecke Wiers-Jensen. Det inngår i rapporteringen fra forskningsprosjektet *International student mobility: drivers, patterns and impacts (MOBILITY)*. Dette er et samarbeid mellom NIFU og OsloMet – storbyuniversitetet. Prosjektet er finansiert av Norges forskningsråds FINNUT-program. Mer informasjon om prosjektet finnes på NIFUs nettsider.¹

Oslo, November 2019

Nicoline Frølich
forskningsleder

---

¹ <https://www.nifu.no/projects/international-student-mobility-drivers-patterns-and-impacts-mobility/>

Innhold

Sammendrag	7
1 Innledning	10
1.1 Datakilder	11
1.2 Internasjonale utviklingstrekk.....	12
1.3 Globale studentstrømmer	13
1.4 Nasjonale og institusjonelle begrunnelser for studentmobilitet.....	15
1.5 Studenter begrunnelser for mobilitet.....	16
1.6 Utviklingstrekk i Norge etter 1945	17
1.6.1 Studenteksport som kapasitetsbygging	17
1.6.2 Studenteksport som internasjonaliseringsstrategi.....	18
1.6.3 Utveksling som virkemiddel for kvalitetsheving.....	19
1.6.4 Lånekassens rolle.....	21
1.7 Oppsummering av utviklingstrekk.....	22
2 Norske studenter i utlandet	23
2.1 Utgående studentmobilitet i tall.....	23
2.1.1 Studieland – gradsstudenter	24
2.1.2 Lærested – gradsstudenter.....	26
2.1.3 Fagfelt – gradsstudenter	28
2.1.4 Delstudenter.....	31
2.1.5 Variasjoner mellom fag og læresteder.....	34
3 Utenlandske studenter i Norge	35
3.1 Internasjonale gradsstudenter.....	37
3.2 Studenter på utvekslingsopphold.....	40
4 Avsluttende betraktninger	43
4.1 Høy mobilitetsandel – høyere ambisjoner	43
4.2 Fra nødvendig onde til obligatorisk gode.....	44
4.3 Språk og marked styrende for valg av studieland	44
4.4 Lånekassens støtteordninger som styringsredskap.....	45

4.5	Veksten i inngående mobilitet flatet ut.....	46
4.6	Kvalitet vs. andre målsettinger	47
	Referanser.....	49
	Vedlegg.....	53
	Tabelloversikt.....	56
	Figuroversikt.....	57

Sammendrag

Internasjonal studentmobilitet står høyt på den utdanningspolitiske agendaen i Norge. Det er et mål at flere nordmenn skal ta høyere utdanning i utlandet, og det er også en målsetting av mange internasjonale studenter skal finne veien til Norge. At studenter krysser landegrensene for å ta utdanning, er imidlertid ikke noe nytt, og i dette notatet ser vi både på hvordan mobilitetsmønstrene ser ut i dag, og hvordan de har endret seg over tid. Vi kartlegger hvor norske studenter reiser til, hvor internasjonale studenter i Norge kommer fra, og hvile fagfelt som er mest populære blant mobile studenter. Videre ser vi på konteksten mobiliteten foregår innenfor, med vekt på utdannings- og internasjonaliseringspolitikk, men også globale trender i mobilitetsmønstre og kommersialisering av høyere utdanning. Kunnskapen som frambringes er nyttig for å se mobiliteten i perspektiv, og gir også grunnlag for kunne vurdere om mobilitetsmønstrene som framtrer er i samsvar med utdanningspolitiske målsettinger.

Datamaterialet består hovedsakelig av sammenstillinger av statistikk fra Lånekassen, Database for statistikk om høyere utdanning (DBH), Statistisk Sentralbyrå (SSB), supplert med internasjonal statistikk fra OECD og UNESCO.

Høy mobilitetsandel og lange tradisjoner

Norge har en høyere andel av sin studentmasse i utlandet enn del fleste andre vestlige land. Om lag seks prosent av studentmassen tar en hel grad i utlandet. Ytterligere tre prosent er på utvekslingsopphold, og andelen som har tatt et studieopphold i utlandet som en del av sin norske grad ligger på 16 prosent. Andelen av studentmassen som tar utdanning i utlandet har imidlertid vært langt høyere tidligere enn i dag; i perioden etter den andre verdenskrigen tok rundt 30 prosent av norske studenter utdanning i utlandet.

Lange profesjonsutdanninger overrepresentert

Medisinutdanning og økonomiske fag er de utdanningene som flest norske studenter tar i utlandet. Utenlandsstudentene er særlig overrepresentert på medisin- og veterinærutdanning, men også journalistikk, odontologi, arkitektur, fysioterapi er fagområder der en høy andel studerer i utlandet. Kortere profesjonsutdanninger, som lærerutdanninger og sosialt arbeid er sterkt underrepresenterte, men i noe

mindre grad blant utvekslingsstudenter enn blant de som tar hele utdanningen i utlandet.

Språkkunnskaper viktig for valg av studieland

Norske studenter velger hovedsakelig studieland der språkterskelen er lav, det vil si land der undervisningsspråket er engelsk eller nordiske språk. Storbritannia har lenge vært det landet som mottar flest norske studenter, men Danmark og land i Øst-Europa er også vertskap for mange nordmenn. Relativt få tar hele utdanningen i den vestlige delen av det kontinentale Europa, som Tyskland og Frankrike. Få av de som tar en hel utdanning i utlandet studerer i ikke-vestlige land, men det er en del som reiser til land i Afrika og Asia på utveksling.

Årsakene til mobilitet er endret

Årsakene til – og begrunnelsene for – studentmobiliteten har endret seg betydelig over tid. I etterkrigsårene var utgående mobilitet i hovedsak en konsekvens av kapasitetsmangel i Norge. Senere har flere begrunnelser kommet til, og merverdi i form av språklig og kulturell kompetanse og sosiale og faglige nettverk har blitt viktige argumenter for å fremme studentmobilitet.

De senere år er de politiske begrunnelsene mobiliteten særlig knyttet til kvalitet og relevans, og ambisjonene for hvor mange som skal reise ut hevet. Samtidig fungerer utdanning i utlandet fremdeles som avlastning for det norske utdanningssystemet, ettersom en del fagområder har lavere kapasitet enn arbeidsmarkedets behov. Medisin, odontologi, veterinærmedisin og psykologi er fagområder der det norske arbeidsmarkedet i lang tid har vært avhengig av kandidater utdannet i utlandet.

Det har vokst fram et globalt marked for høyere utdanning, der mange aktører arbeider aktivt for å tiltrekke seg internasjonale studenter. Dette har bidratt til at mange norske studenter tar hele utdanning utlandet, også på fagområder med god kapasitet i Norge.

Norge tiltrekker seg mange studenter fra Europa og Asia

Tradisjonelt har få utenlandske studenter funnet veien til norske læresteder. Dette har endret seg betydelig fra slutten av forrige årtusen, og det er om lag like mange utenlandske studenter i Norge som norske studenter i utlandet. Det er imidlertid ikke alle studenter med utenlandsk statsborgerskap som er internasjonale studenter eller utvekslingsstudenter – mange har kommet til Norge som følge av temporær arbeidsmigrasjon, familiære relasjoner eller som permanent migrasjon.

Studenter som kommer til Norge for å ta en hel grad, er i hovedsak fra europeiske og asiatiske land. Kina, Nepal, Sverige og Tyskland er de største avsenderlandene. Lenge kom mange studenter fra Russland, men antall studenter derfra er halvert de senere år.

Et klart flertall av studentene som kommer til Norge på utveksling er fra Europa. Mange av disse kommer gjennom EUs utvekslingsprogram ERASMUS+. Flest studenter kommer fra Tyskland og Frankrike, og det har vært en markant økning i studenter fra disse landene det siste tiåret. Mange kommer også fra Nederland, Italia og Spania.

En høy andel av de internasjonale studentene i Norge studenter naturvitenskapelige og teknologiske fag. Dette gjelder særlig de som tar hele utdanningen i Norge.

Variierende samsvar mellom målsettinger og mobilitetsmønstre

Notatet peker også på noen områder der det synes å være en viss diskrepans mellom foreliggende mobilitetsmønstre og utdanningspolitiske målsettinger. Blant annet ser vi at veksten i ut- og inngående studenter har stagnert, til tross for sterke politiske ambisjoner om vekst. Videre peker vi på at det er flere hensyn enn kvalitet som ligger til grunn for mobilitetspolitikken, og at mål om å øke mobiliteten kan komme i konflikt med kvalitets- og bærekrafthensyn.

1 Innledning

Internasjonal studentmobilitet har stått høyt på den utdanningspolitiske agendaen i Norge på 2000-tallet. Studentmobilitet fra og til Norge inngår som en viktig del av kunnskapspolitikken, og framheves som et virkemiddel for kvalitetsutvikling i høyere utdanning. Dette framgår blant annet i stortingsmeldingen om internasjonalisering i utdanning (Kunnskapsdepartementet, 2009) og stortingsmeldingen om kvalitet i høyere utdanning (Kunnskapsdepartementet, 2017). Læresteder oppfordres til å tilrettelegge for at norske studenter kan ta utdanning i utlandet og at utenlandske studenter kan ta utdanning i Norge. Videre tilbys gunstige finansieringsordninger til norske studenter som vil ta utdanning i utlandet gjennom Lånekassen, noe som bidrar til at mange kan ta hele grader i utlandet. En ny stortingsmelding om internasjonal studentmobilitet skal publiseres vinteren 2020, og det forventes at også denne vil framheve studentmobilitet som en viktig del av kunnskaps- og internasjonaliseringspolitikken. En forutsetning for å videreutvikle en hensiktsmessig politikk på området, er at det finnes et godt kunnskapsgrunnlag, og dette notatet kan ses som et bidrag til dette.

Fram til slutten av det forrige århundret var internasjonal studentmobilitet for Norges del ensbetydende med «eksport» av norske studenter til utlandet. I hovedsak var dette studenter som tok hele utdanningen i utlandet fordi de ikke fikk plass på ønsket utdanning i Norge. Kortere studieopphold i utlandet som en del av en grad ved norsk lærested er en nyere form for mobilitet. Det samme kan sies om utenlandske studenter i Norge. Tidligere ble ikke Norge oppfattet som en attraktiv og relevant destinasjon for særlig mange utenlandske studenter, men dette har endret seg de siste par tiårene. I dag er det om lag like mange norske studenter i utlandet som det er utenlandske studenter i Norge.

I dette notatet skal vi se på noen viktige utviklingstrekk ved studentmobilitet ut av og inn til Norge. Globale trender utgjør et bakgrunnsteppe, men det er nasjonale utviklingstrekk som står i fokus. Variasjoner mellom ulike faggrupper står sentralt, ettersom mobilitet er langt mer utbredt i noen fagfelt enn andre. De betydelige endringene i hvilke land utreisende studenter reiser til er også et tema som belyses.

Vi skal også se på noen trekk ved norsk politikk for internasjonalisering og mobilitet i høyere utdanning og andre kontekstuelle forhold som påvirker studentstrømmene. Hovedspørsmålene vi søker å besvare er:

- Hvordan har mønstrene i ut- og inngående mobilitet utviklet seg over tid? (omfang, fag, studieland)
- Hvilke endringer har skjedd i politikken og konteksten for studentmobilitet?

Notatet fokuserer på studenter på bachelor- og masternivå. Det inneholder informasjon både om norske studenter som tar en hel grad i et annet land, såkalte *gradsstudenter*, og de som tar deler av utdanningen i et annet land, kalt *delstudenter* eller *utvekslingsstudenter*. Det beskriver også inngående mobilitet, men noe mindre detalj enn utgående mobilitet. Notatet bringer inn nye perspektiver ved at statistikken i en del tilfeller er bearbeidet på andre måter, eller benytter lengre tidsserier, sammenlignet med andre kilder. Tallene er dessuten satt inn i en kontekst, som bidrar til å forklare de utviklingstrekkene som vises. Notatet er i hovedsak deskriptivt, men inneholder også vurderende partier, særlig i avslutningskapittelet. Resten av dette kapittelet er i hovedsak viet historisk utvikling og kontekst, mens kapittel 2 og 3 viser tall for henholdsvis utgående og inngående studentmobilitet. I kapittel 4 summerer vi opp hovedfunn, og reflekterer over noen utfordringer i mobilitetspolitikken.

1.1 Datakilder

Lånekassen har ført statistikk over nordmenn som studerer i utlandet siden studieåret 1958/59, og er en viktig kilde til å se de lange linjene i utgående mobilitet. Her har vi i hovedsak benyttet statistikk som vi har fått tilsendt fra Lånekassen, ettersom tallene ligger på Lånekassens nettsider er mindre detaljerte enn det vi har behov for i dette notatet.

Vi benytter også data fra Statistisk sentralbyrå (SSB) og fra Database for statistikk om høgre utdanning (DBH). Tallene er hentet fra de respektive organenes nettsider, og fra Tilstandsrapporten for høyere utdanning, som utarbeides av Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning (DIKU). Når det gjelder innreisende studenter, benytter vi i hovedsak tall fra DBH og Tilstandsrapporten. Statistikken om internasjonale studentstrømmer er hentet ulike årganger av OECD-rapporten «Education at a glance»² og fra UNESCOs Institute for statistics.³

---

² <http://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/>

³ <http://uis.unesco.org/>

1.2 Internasjonale utviklingstrekk

Mobilitet mellom læresteder har lange tradisjoner i Europa. I middelalderen var gradssystemet nokså likt, noe som fremmet mobilitet (Hale 1971, de Ridder-Symoens 1992). Universitetene hadde felles språk (latin) og både fagpersonale og studenter ble rekruttert internasjonalt (Altbach & Teichler 2001). At ungdom velger å studere utenfor egne landegrenser er altså ikke et nytt fenomen. Men hvilke land, læresteder og fagfelt studentene velger har endret seg over tid. Det samme gjelder den politiske retorikken og de økonomiske realitetene rundt internasjonal studentmobilitet.

I årene etter den andre verdenskrigen, var mobilitetspolitikken i mange land fokusert på å bedre forståelsen mellom ulike folk og land (Altbach & De Wit, 2015). Under den kalde krigen ble politikken mer politisk og ideologisk motivert – store land ble opptatt av å sikre sin innflytelsessfære. Eller jernteppets fall ble det igjen mer fokus på samarbeid og forståelse, og de europeiske studentutvekslingsprogrammene kan ses som et uttrykk for dette. Samtidig har utviklingen gått i retning mer økonomiske begrunnelser for mobilitet. Internasjonale studenter blir i økende grad betraktet som en kilde til inntekter for universitetene (Kälvermark & van der Wende, 1997, Slaughter & Rhoades 2004, de Wit 2013). Dette må ses i sammenheng med at universiteter i mange land opplevd kutt i finansieringen fra nasjonale myndigheter, og har måttet se seg om etter nye kilder for å finansiere virksomheten. Dette innebærer at internasjonale studenter i økende grad har blitt del av et globalt utdanningsmarked. Utviklingen av internett og reduserte transportkostnader har bidratt til å tilrettelegge for friere flyt av informasjon og studenter på tvers av landegrenser. Samtidig har etterspørselen etter høyere utdanning økt i mange land, som i utgangspunktet hadde moderat utdanningskapasitet, som Kina. Dette har bidratt til å åpne for globale utdanningsmarkeder.

Australia er blant de land som har gjort høyere utdanning til en viktig inntektskilde, særlig fra 1990-tallet. Utdanning for internasjonale studenter er anslått til å være landets tredje største «eksportindustri» (Australian government, 2015). Storbritannia har også satset sterkt på rekruttering av internasjonale studenter for å kompensere for kutt i nasjonale overføringer. Fra 1979 og utover, ble det anledning til å kreve høyere studieavgifter fra studenter utenfor EU-land enn fra britiske studenter og studenter fra EU-land, og dermed ble det satset mer på å tiltrekke seg studenter fra utenfor EU.

Utviklingen i Øst-Europa er også interessant. Etter kommunismens fall, utviklet flere land i denne regionen studieprogrammer på engelsk og tysk, for å tiltrekke seg utenlandske studenter. Det var særlig innenfor medisin, veterinærmedisin og odontologi slike programmer ble opprettet, og norske studenter er blant de som har benyttet seg av denne muligheten. De senere år har vi observert at Polen har

satset sterkt på rekruttering av internasjonale studenter, hovedsakelig basert på en økonomisk motivasjon (Sin, Antonowicz & Wiers-Jenssen, 2019).

Et annet utviklingstrekk, er at internasjonalt mobiliteten har blitt mer organisert og institusjonalisert. Tidligere var den hovedsakelig basert på personlige initiativ og forbindelser, mens mye av mobiliteten i dag inngår i organiserte utvekslingsavtaler og -programmer, som for eksempel EUs utvekslingsprogram ERASMUS+. Organisert mobilitet gjelder i første rekke kortere utvekslingsopphold, og satsingen på dette kan til en viss grad fungere som et politisk mottrekk til den mer individualiserte og markedsbaserte mobiliteten relatert til å ta hele grader i andre land. Men også gradsmobiliteten har trekk av økt organisering, i form av framveksts av agenter som promoterer utdanning i utlandet og som fungerer som bindeledd mellom utdanningssøker og læresteder.

1.3 Globale studentstrømmer

Tallet på studenter som tar høyere utdanning utenfor egne landegrenser er økende. Ifølge tall fra OECD, økte tallet på personer som tar en hel grad utenfor egne landegrenser fra 2.1 millioner i år 2000, til 5 millioner i 2016 (OECD, 2018). Denne statistikken inneholder imidlertid ikke studenter på utvekslingsopphold, noe som innebærer at det reelle tallet på internasjonale studenter er høyere. Eksempelvis reiser mer 300 000 studenter i høyere utdanning årlig på utveksling ERASMUS+ (European Commission, 2019).

De største strømmene av internasjonale helgradsstudenter går fra asiatiske land, over halvparten av internasjonale studenter kommer derfra (OECD, 2018). Høyest antall utreisende studenter har folkerike stater som Kina med rundt 900 000 studenter i utlandet i 2017, fulgt av India, med ca. 300 000 (UNESCO, 2019). I relative termer utgjør Kinas utenlandsstudenter imidlertid bare ca. to prosent av den totale kinesiske studentmassen, og for Indias del er andelen under en prosent. Mange land har langt høyere andel av sin studentmasse i utlandet, for eksempel Korea (22 prosent), Nepal (13 prosent), land i Sentral-Asia og en rekke mindre, oljerike stater som Qatar, Bahrein og Aserbajdsjan. Små land har ofte en særlig høy andel studenter i utlandet. Nord-Amerika har en særlig *lav* andel studenter i utlandet, 0,67 prosent i 2017, mens gjennomsnittet for Europa er 3,37 prosent (UNESCO 2019). Til sammenligning er ca 6 prosent av den norske studentmassen innrullert ved utenlandske læresteder, i tillegg kommer de rundt 3 prosentene som hvert år reiser på kortere utdanningsopphold i utlandet som de lav sin norske grad.

Landene som mottar internasjonale helgradsstudenter er i første rekke vestlige, engelskspråklige land. En håndfull land tiltrekker seg store deler av studentmassen. Ifølge OECD (2018) befinner halvparten av alle internasjonale studenter

seg i USA, Storbritannia, Australia og Canada. UNESCOs tall viser en noe lavere andel, men det er likevel klart at engelskspråklige land er dominerende aktører i det globale utdanningsmarkedet. USAs posisjon er noe svekket de senere år, andelen av internasjonale studentene som velger USA er redusert, fra 28 prosent i 2001 til 24 prosent i 2017.⁴ Likevel er det rundt en million internasjonale studenter i USA.

Frankrike, Tyskland og Russland har om lag en kvart million internasjonale studenter hver (UNESCO, 2019). Frankrike rekrutterer en høy andel av sine studenter fra sine tidligere kolonier, og mange av de internasjonale studentene i Russland kommer fra tidligere sovjetrepublikker. Også en del andre europeiske land er vertskap for mange internasjonale studenter, eksempelvis har Nederland og Italia rundt 90 000 hver. Noen land har hatt en særlig sterk vekst i inngående mobilitet de senere år. Polen, Estland og Latvia er eksempler på dette (OECD, 2018).

Enkelte land i Asia er vertskap for mange internasjonale studenter. Eksempelvis har Kina rundt 180 000 internasjonale studenter, Japan drøyt 140 000 internasjonale studenter og Malaysia er et regionalt knutepunkt med rundt 125 000 internasjonale studenter (UNESCO, 2019).

I OECD-land utgjør internasjonale studenter 6 prosent av studentmassen i høyere utdanning, og hele 26 prosent på ph.d.-nivå (OECD, 2018). Såkalte STEM- fag, altså naturfag og teknologi, er mest populære. På global basis studerer hver tredje internasjonale student slike fag.

Det er flere underliggende årsaker til de mobilitetsmønstrene vi ser. Börjesson (2017) har kategorisert internasjonale studentstrømmer etter tre typer logikker; en markedsbasert logikk som beskriver strømmene til Nord-Amerika, Storbritannia og Australia, en kolonibasert logikk, som beskriver strømmer til tidligere kolonier fra tidligere koloniland (Frankrike, Spania og Portugal) og en nærhetslogikk, som beskriver et rekrutteringsmønster fra nærliggende land, som for eksempel fra Ukraina til Polen og fra Norge til Danmark. Den markedsbaserte logikken faller også sammen med engelsk som *lingua franca*. Den kolonibaserte logikken kan også omfatte ulike former for politiske, kulturelle og språklige bånd. Mobilitetsmønstrene kan også beskrives på andre måter, og flere forhold er identifisert som drivere for mobilitet. OECD (2016) beskriver følgende forhold som særlig viktige for students valg av studieland; undervisningsspråk, utdanningskvalitet, studieavgifter, og innvandringspolitikk. Andre forhold som er vist å ha betydning for studentstrømmene er kostnader per student, grad av åpenhet i økonomien, oppfatninger om sikkerhet og migrantnettverk (Caruso og de Wit, 2015; Beine et al., 2014).

---

⁴ <https://www.migrationpolicy.org/article/international-students-united-states>

1.4 Nasjonale og institusjonelle begrunnelser for studentmobilitet

Internasjonalisering av høyere utdanning er høyt på agendaen i mange land, og internasjonal studentmobilitet er en viktig del av internasjonaliseringsaktiviteten. Ulike aktører kan ha ulike begrunnelser, men det er vanlig å dele de politiske begrunnelsene for internasjonalisering og studentmobilitet i fire hovedkategorier akademiske, økonomiske, politiske og kulturelle (se for eksempel Knight & de Wit, 1995). Disse kategoriene er overlappende, men inndelingen bidrar likevel til å gi et klarere bilde av hva slags type begrunnelser som brukes for å fremme studentmobilitet. Kategoriseringen kan også være et viktig redskap for å kunne beskrive endringer over tid.

Akademiske begrunnelser

En internasjonal dimensjon i undervisning og læring, oppfattes ofte som et middel for kvalitetsutvikling i høyere utdanning. Faglig sterke internasjonale studenter kan heve nivået på studentmassen, og internasjonale studenter kan bidra med nye perspektiver og bidra til å forhindre «akademisk innavl». Studenter som reiser ut på utveksling, kan bringe med seg kunnskap og alternative perspektiver hjem. En del små land og utviklingsland sender sine studenter ut for å kompensere for begrensede utdanningstilbud innenlands.

Økonomiske begrunnelser

Internasjonalisering oppfattes som et virkemiddel for å styrke økonomisk vekst og konkurranseevne. Studentene ses på som en investering i framtidige økonomiske relasjoner, enten de er ut- eller innreisende. Men det kan også være mer direkte økonomiske begrunnelser; som nevnt ønsker mange læresteder å tiltrekke seg internasjonale studenter på grunn av inntekter fra studieavgifter. I et samfunnsøkonomisk perspektiv kan man også tar i betraktning at internasjonale studenter bruker penger på å bo å leve. Noen land finner det også økonomisk gunstig å tilrettelegge for studenteksport, framfor å utvide egen kapasitet.

Kulturelle og sosiale begrunnelser

Studier i utlandet innebærer muligheter for å styrke språklige og interkulturelle ferdigheter. Dette kan gi økt forståelse for andre land og kulturer. I EU-sammenheng anses denne type begrunnelser som viktige for å styrke europeisk identitet. Det kan også være økonomisk gunstig for et land å ha borgere med relevante språk- og kulturkunnskaper. Å tiltrekke seg internasjonale studenter kan også ses på som en form for kultureksport og en måte å skape nettverk på.

Politiske begrunnelser

Utdanning kan også ses på som en form for utenrikspolitikk, og en måte å danne strategiske allianser på. Tidligere studenter kan bli viktige beslutningstakere på en økonomisk eller politisk arena. Noen land og læresteder søker å styrke sitt image ved å tilby gunstige stipendordninger for å tiltrekke seg flinke studenter som kan fungere som ambassadører for vertslandet i framtiden. Studentutveksling kan styrke båndene mellom land, og fremme gjensidig forståelse og regional identitet. Denne type begrunnelser står sentralt for opprettelsen av EUs studentutvekslingsprogram ERASMUS. Det er særlig på nasjonalt nivå vi finner politiske begrunnelser, mens akademiske, økonomiske og kulturelle begrunnelser kan gjenfinnes på både nasjonalt og institusjonelt nivå, og også blant de mobile studentene selv.

Alle de fire kategoriene skissert ovenfor gjenfinnes i norsk politikk på området (Wiers-Jenssen & Sandersen, 2017). De senere årene har norsk politikk hatt særlig vekt på kvalitet, som i hovedsak kan sies å være er en akademisk begrunnelse. Her skiller Norge seg fra en del andre land, som i økende grad legger vekt på økonomiske argumenter (Sin, Antonowicz & Wiers-Jenssen, 2019). Vi kommer tilbake til begrunnelsene for norsk politikk senere i dette kapittelet.

1.5 Studenters begrunnelser for mobilitet

Studenters motiver for å studere i utlandet, er ofte sammensatte, og kan kategoriseres på flere måter. Ofte skilles det mellom såkalte «push» og «pull»-faktorer (Altbach, 1998, Mazzarol & Soutar, 2002, Maringe & Carter, 2007). Push-faktorer er forhold ved hjemlandet som bidrar til å «skyve» studentene ut av landet. Manglende kapasitet eller kvalitet er typiske årsaker, men også politiske forhold som manglende ytringsfrihet. Pull-faktorer viser til muligheter i vertslandet, som attraktive læresteder, mulighet for å øke språk- og kulturkunnskap, arbeidsmarkedsmuligheter eller migrasjon. Men det finnes flere måter å kategorisere studentenes motiver på. I en analyse av svenske ERASMUS-studenter, skiller Bryntesson, Börjesson & Haru (2018) mellom akademiske motiver, arbeidsmarkedsrelaterte motiver og mer personlige årsaker. Denne inndelingen overlappende med en studie blant britiske studenter som er internasjonalt mobile (Findlay & King, 2010).

Studier av norske gradsstudenter, har skilt mellom motiver knyttet til å få nye impulser (kultur språk, personlig utvikling), annerledes utdanning (som ikke finnes i Norge, eller med antatt bedre kvalitet i utlandet), og et ønske om å få et bestemt yrke (Wiers-Jenssen, 2003). Den siste type motivasjon er særlig utbredt blant de som tar lange profesjonsutdanninger som det er vanskelig å få plass på i Norge, som for eksempel medisin. Også en nyere undersøkelse blant norske gradsstudenter, viser at studenter på lange profesjonsutdanninger primært er motivert

av å få et bestemt yrke (Hovdhaugen & Wiers-Jenssen, 2017). Samtidig viser den at flertallet av studentene er motivert av den kulturelle og personlige bonusen som studier i utlandet kan gi. De fleste norske studenter reiser ut fordi de ønsker å få noe i tillegg til selve utdanningen. De synes å være mindre opptatt av den faglige kvaliteten, som kan tenkes å ha sammenheng med at kvaliteten tas for gitt: Når utdanningen kvalifiserer for økonomisk støtte i Lånekassen, antas den å være god nok (Wiers-Jenssen, 2003).

1.6 Utviklingstrekk i Norge etter 1945

I dette avsnittet skal vi se på sentrale trekk i konteksten og politikken for studentmobilitet i Norge siden andre verdenskrig. Oppfatningene om internasjonal studentmobilitet har endret seg betydelig i løpet av perioden, og studier utlandet har gått fra å være et «nødvendig onde» til å bli noe som alle studenter oppfordres til å gjøre. Vi skal også komme inn på Lånekassens rolle i mobilitetspolitikken; finansieringsordningene i Lånekassen har vært en avgjørende forutsetning for at mange nordmenn har valgt å studere i utlandet.

1.6.1 Studenteksport som kapasitetsbygging

Før Universitetet i Oslo ble åpnet i 1813, var det nødvendig å reise utenfor (det som i dag er) Norges grenser for å ta en universitetsutdanning. Mange reiste til København, hovedstaden i Danmark-Norge (Bie, 1974). Men selv om det etter hvert ble etablert flere læresteder i Norge, var kapasiteten for lav til å dekke behovet. Dette ble særlig tydelig i perioden etter den andre verdenskrigen. Det hadde «hopet seg opp» flere kull av potensielle studenter i krigsårene, og da freden kom var mange motivert for å satse på utdanning. Det var behov for høyt utdannet arbeidskraft, og ettersom konkurransen om studieplassene i Norge var hard, valgte mange å se seg om etter alternativer i utlandet.

I 1950 studerte 30 prosent av alle norske studenter i utlandet (Normann-Arvesen, 2006). For noen fagfelt var andelen enda høyere, dette gjaldt for eksempel medisin og odontologi. En viktig årsak til at mange kunne studere i utlandet, var opprettelsen av Statens Lånekasse for studerende ungdom i 1947. Lånekassen ga støtte også til utdanning i utlandet, selv om det var begrensinger med hensyn til hvilke fagfelt og studieland som var støtteberettiget. Utdanninger som ble definert som «nyttige» ble prioritert, og støttesystemet ga gode muligheter for de som ville studere fag medisinske fag, ingeniørfag, arkitektur og økonomi. Vektleggingen av «nytte» illustrerer også at en form for økonomiske begrunnelser lå til grunn for politikken. Det var etterspørsel etter høyt kvalifisert arbeidskraft, og det var behov for å utdanne nordmenn i utlandet som et ledd i å bygge landet.

På 1950- og 1960-tallet var det få eller ingen som snakket om internasjonalisering eller kvalitetsheving som begrunnelse for internasjonal studentmobilitet. Studier i utlandet var i hovedsak sett på som en plan B for de som ikke fikk studieplass i Norge (Normann-Arvesen, 2006). ANSA, utenlandsstudentenes interesseorganisasjon, ble opprettet i 1956. Det sier litt om datidens syn på utenlandsstudier at ANSA ønsket å gjøre seg selv overflødig – det burde ikke være nødvendig å reise til utlandet for å ta høyere utdanning. Ifølge Rotevatn (1997) var det først fra 1970-tallet at myndigheter og studenter begynte å se at utenlandsopphold hadde en egenverdi – og ikke bare en nødvendighet som følge av kapasitetsmangel. Samtidig utgjorde utenlandsstudentene på 1970-tallet en synkende andel av den totale studentmassen.

1.6.2 Studenteksport som internasjonaliseringsstrategi

På 1980- og 1990-tallet var det sterk vekst i antall norske studenter i utlandet; fra under 4000 til mer enn 14 000. Det var også en sterk vekst i tallet på studenter i høyere utdanning i Norge i samme periode, og *andelen* av norske studenter som tok en hel grad i utlandet var nokså stabil, rundt sju prosent. Et høyere antall studenter i utlandet må ses i sammenheng med vekst i etterspørsel etter høyere utdanning generelt, men også med økt bevissthet rundt tilleggskunnskaper som kan følge med studieopphold i utlandet, som språk og kulturkunnskap.

Fra 1980-tallet ble det utviklet en mer systematisk internasjonaliseringspolitikk. Denne la blant annet la vekt på at det skulle tilrettelegges for at flere skulle ta *deler* av utdanningen sin i utlandet (Kultur-, og vitenskapsdepartementet, 1989, Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet, 1997). Videre hadde myndighetene på den tiden et mål om større geografisk spredning av studentene; det var et mål å fremme studiemuligheter utenfor Vest-Europa og Nord-Amerika. Samtidig understrekes det at utdanning i utlandet er viktig for å «tilføre landet kompetanse som ikke kan skaffes innenfor det norske utdanningssystem eller som det er særlig knapphet på i Norge» (Kunnskapsdepartementet 1997; 17), noe som illustrerer at «kapasitetsbyggingslinja» fortsatte, parallelt med økt vekt på kulturelle og akademiske begrunnelser. Dette understrekes også i en stortingsmelding om dimensjonering i høyere utdanning, der vi kan lese følgende: «På enkelte områder vil det ikke være faglig eller økonomisk forsvarlig å bygge opp kapasitet i Norge. I overgangsperioder har det også vist seg nødvendig å kjøpe studiekapasitet i utlandet, slik det nå skjer i medisin, i veterinærstudiet og i psykologi» (Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet 1999:28).

Veksten i antall gradsstudenter på 1980- og 1990-tallet kan også relateres til endringer i Lånkassens støtteordninger. Fra 1984 ble mange begrensninger for

hvilke utdanninger Lånekassa kunne gi støtte til i utlandet fjernet (Kunnskapsdepartementet, 2009). På 1990-tallet ble også begrensninger på hvilke land man kunne få støtte til endret. Fram til da ble støtte kun innvilget til utdanninger i Europa og Nord-Amerika. Liberaliseringen hadde sammenheng med større utdanningspolitisk fokus på tilleggskunnskaper som et utenlandsopphold kan gi, og som kan bidra til internasjonalisering av norsk arbeidsliv (Kunnskapsdepartementet, 2009). Nye forskrifter gjorde at studentene fikk større frihet til å velge utdanning og land. En konsekvens av dette var at mange etter hvert søkte seg til Australia, der mange universiteter arbeidet aktivt for å tiltrekke seg internasjonale studenter.

Norge sluttet seg til EUs utvekslingsprogram ERASMUS i 1989, og dette ga større muligheter for å ta *deler* av utdanningen i utlandet. Internasjonalisering og studentutveksling ble etter hvert innlemmet i de strategiske planene for norske læresteder (Olsen 1999, Frølich 2005, Halvorsen & Faye 2006). Det ble også mer oppmerksomhet rundt innveksling – å få utenlandske studenter til Norge. Tidligere hadde innveksling i hovedsak vært nært knyttet til bistandspolitikken; studenter fikk subsidiertes studieopphold i Norge, mot å forplikte seg til å reise tilbake til hjemlandet for å bruke sin kompetanse der.

Begrunnelsene for internasjonaliseringen på var imidlertid ikke alltid klart definert, hverken på nasjonalt nivå eller på lærestedsnivå. Internasjonalisering framsto tidvis som et mål i seg selv, selv om både akademiske, kulturelle, økonomiske og politiske begrunnelser var inne i bildet.

1.6.3 Utveksling som virkemiddel for kvalitetsheving

Fokuset på internasjonal studentmobilitet økte med innføringen av Kvalitetsreformen fra 2003, som kan ses på som en implementering av Bolognaprosessen i høyere utdanning. En ny gradsstruktur ble etablert (bachelor + master), og denne skulle i prinsippet bidra til å tilrettelegge for at det skulle være lettere å ta deler av utdanningen i et annet land. Fokuset på å øke tallet på delstudenter forsterkes (Kunnskapsdepartementet, 2009).

Gjennom Bolognaprosessen har Norge forpliktet seg til en målsetting om at 20 prosent av studentene skal ha utdanningserfaring fra utlandet. Om lag 16 prosent av norske studenter har et utvekslingsopphold i løpet av studietiden (DIKU 2019b), og om vi legger til alle de som har tatt hele utdanningen i utlandet, finner vi at Norge er nokså nær 20-prosentsmålet. Ambisjonsnivået er imidlertid ytterligere hevet i senere år. I en Stortingsmelding om kvalitet i høyere utdanning står det at målsetningen på sikt er at 50 prosent skal reise ut (Kunnskapsdepartementet, 2017). Statsråd for forskning og høyere utdanning, Iselin Nybø, har flere ganger understreket at denne målsettingen opprettholdes, og den gjentas også i

langtidsplanen for forskning og høyere utdanning 2019-2028 (Kunnskapsdepartementet 2018). Det har også vært diskutert om utenlandsopphold bør være obligatorisk, at studentene aktivt må reservere seg om de ikke ønsker utenlandsopphold som en del av sin norske grad.

På 2000-tallet har det også blitt et større fokus på å tilrettelegge for innreisende studenter, blant annet gjennom å opprette flere engelskspråklige kurs og programmer. Dette var en forutsetning for å skape bedre balanse mellom ut- og innreisende studenter i utvekslingsavtaler/programmer. Men en viktig årsak til å tiltrekke seg internasjonale studenter er at de er tenkt å bidra til *internasjonalisering hjemme*. Dette dreier seg om å legge til rette for at faglige og pedagogiske sider ved utdanningsvirksomheten skal gi det internasjonale og flerkulturelle perspektivet økt prioritet. Også studenter og ansatte som ikke reiser på utveksling, skal få internasjonale impulser, blant annet gjennom perspektivene til internasjonale studenter.

Kvalitet, men også relevans er blant de hyppigst nevnte begrunnelsene for studentutveksling på 2000-tallet (Kunnskapsdepartementet, 2009). Internasjonalisering og studentmobilitet inngår som en del av generelle kunnskapspolitikken, og mobilitet ses på som et redskap for å heve kvaliteten ved norske læresteder. Samtidig understrekes det at en viktig målsetting er å «tilføre landet kompetanse som ikke kan skaffes innenfor det norske utdanningssystem, eller som det er særlig knapphet på in Norge» (Kunnskapsdepartementet 2009; 17). Videre legges det vekt på å fremme studiemuligheter utenfor Vest-Europa og Nord-Amerika, og prioritere masterstudenter framfor bachelorstudenter.

Flere regioner er satsningsområder for Norge. Europeisk samarbeid har lenge vært høyt prioritert, og ERASMUS+ er særlig viktig. Norge deltar i samarbeid med nordiske og baltiske land gjennom NORDPLUS-programmet. Samarbeid med Nord-Amerika anses også som svært viktig, noe som har gitt seg uttrykk i en egen strategi for samarbeid med Nord-Amerika (Kunnskapsdepartementet, 2011) og partnerskapsprogrammet for Nord-Amerika. Det eksisterer også en egen strategi for å fremme studentmobiliteten til Tyskland (Kunnskapsdepartementet, 2017).

De senere årene har det også satsing på land utenfor Europa og Nord-Amerika. De såkalte BRIKS-landene (Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika) har vært satsningsområde noen år, og forsknings- og utdannings samarbeid med disse landene inngår nå i den såkalte Panoramastrategien (Kunnskapsdepartementet 2015) der også Japan er med. Det finnes også egne programmer for samarbeid med Russland og Nordområdene.

Med Kvalitetsreformen ble elementer av stykkprisfinansiering introdusert i norsk høyere utdanning, og dette medførte større grad av konkurranse mellom læresteder, inkludert en bevissthet rundt at norske læresteder kunne «miste» stu-

denter til utlandet. I stortingsmeldingen om Kvalitetsreformen (Kunnskapsdepartementet, 2001) og i en senere melding om Internasjonalisering (Kunnskapsdepartementet, 2009) uttrykkes også en viss bekymring for markedsorienteringen i internasjonal høyere utdanning, der utenlandske læresteder i økende grad krever studieavgifter og aktører arbeider aktivt for å tiltrekke seg norske studenter. Fokuset på utvekslingsopphold kan i noen utstrekning tolkes som en strategisk motvekt til den globale markedsutviklingen. Men også norske læresteder kan ha en form for markedstenkning innbakt i sine strategier for studentmobilitet. Eksempelvis kan mindre læresteder eller fagfelt, med begrenset lokalt rekrutteringsgrunnlag, oppfatte det som nyttig å tiltrekke seg internasjonale studenter av økonomiske årsaker. Selv om de ikke betaler studieavgifter, avlegger de studiepoeng, som genererer inntekter fra staten

1.6.4 Lånekassens rolle

Sammenlignet med de fleste andre land, har Norge en svært gunstig finansieringsordning for studier i utlandet. Støtteordningene i Lånekassen gjør det mulig å ta utdanning i utlandet uten at det nødvendigvis blir vesentlig mer kostbart enn å studere i Norge – selv om dette naturlig nok varierer med kostnadsnivået i ulike studieland. Utenlandsstudentene får støtte til livsopphold etter samme satser som i Norge. I tillegg har de krav på lån og stipend til å dekke (deler av) studieavgifter og reisekostnader, og for læresteder som anses å ha særlig høy kvalitet kan det gis et tilleggsstipend for å dekke høye studieavgifter. For studier i land der undervisningsspråket ikke er engelsk eller skandinaviske språk, er det også mulig å få støtte til forberedende språkopplæring. Slike universelle finansieringsordninger bidrar til at studentene i mindre grad er avhengige av foreldrenes økonomi for å kunne velge utenlandsstudier. Samtidig gjør ordningene det mulig å akkumulere betydelig høyere gjeld for utenlandsstudier enn for studier i Norge, og for noen kan dette trolig ha en avskrekkende effekt.

Endringer i støtteordninger kan ha effekter på hvor norske studenter velger å studere. Som nevnt er reglene for hvor og hva man kan studere betydelig liberalisert opp gjennom årene, og dette har hatt konsekvenser for både fag- og landvalg. Men også endringer i hvor mye støtte man kan få, og hvor stor andel av denne som er lån vs. stipend har betydning. Eksempelvis ble det i 2004 anledning til å låne større beløp til å dekke studieavgifter enn tidligere. Samtidig ble en del av studieavgiftsstøtten som tidligere ble gitt som stipend gitt som lån, og for mange innebar dette økt lånebyrde. Dette antas å være en medvirkende årsak til at antall studenter i Australia ble drastisk redusert etter 2004.

1.7 Oppsummering av utviklingstrekk

Vi har sett at årsaker til – og begrunnelser for – utdanning i utlandet har endret seg betydelig over tid. I etterkrigsårene var utenlandsstudier i hovedsak en konsekvens av kapasitetsmangel i Norge. Etter hvert kom flere begrunnelser til. Både myndigheter, studenter og arbeidsgivere så at utdanning i utlandet kunne ha en merverdi, gjennom at studentene som reiste ut tilegnet seg språklig og kulturell kompetanse og dannet sosiale og faglige nettverk. De senere årene er begrunnelsene for mobilitet særlig knyttet til kvalitet og relevans, og målene for hvor mange som skal reise ut er hevet. Samtidig ser vi at studier i utlandet fremdeles fungerer som avlastning for det norske utdanningssystemet. En del fagområder har betydelig lavere utdanningskapasitet enn arbeidsmarkedets behov tilsier. Medisin er det klareste eksempelet, men også odontologi, veterinærmedisin og psykologi er fagområder der arbeidsmarkedet i lang tid har vært avhengig av kandidater utdannet i utlandet.

2 Norske studenter i utlandet

I dette kapittelet er vi på utgående studentmobilitet; hvor mange som studerer i utlandet, hvor studentene drar, hva de studerer og hvordan dette har endret seg over tid.

2.1 Utgående studentmobilitet i tall

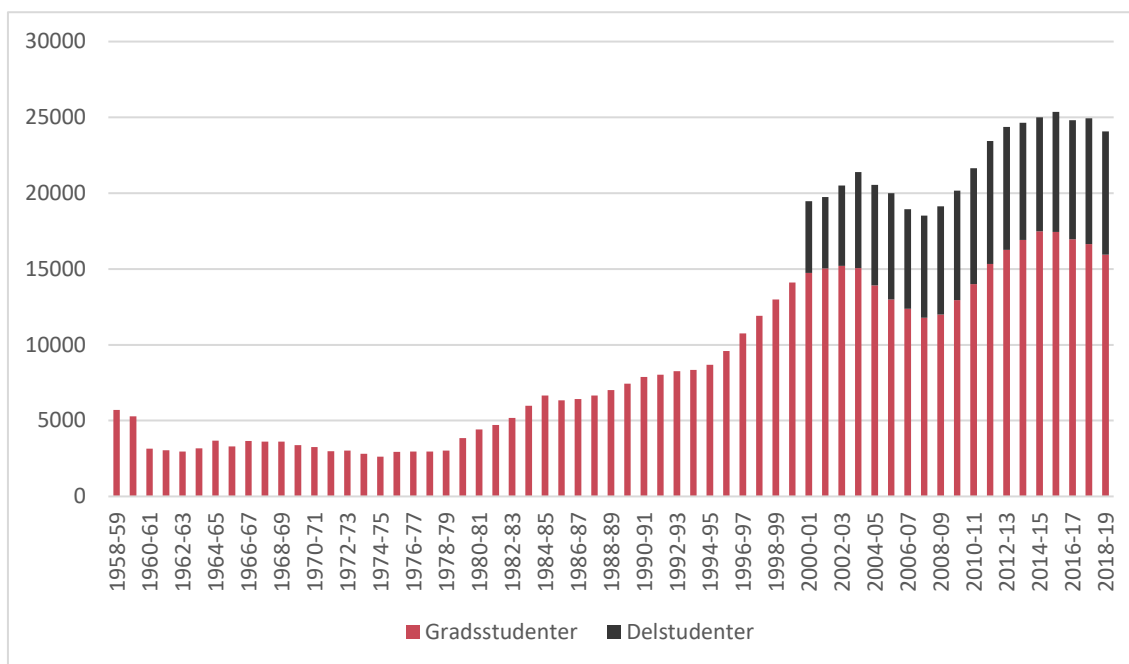
Lånekassen har ført statistikk over utenlandsstudentenes fordeling på fag og land siden 1958. Den gangen studerte rundt 5000 nordmenn i utlandet. Tallene tyder på at de var noe færre som studerte i utlandet på 1960-tallet enn på slutten av 1950-tallet⁵ (Se figur 2.1). På 1970-tallet var svingte tallene rundt 3000 norske studenter per år. På 1960 – og 1970-tallet var det en betydelig vekst i studieplasser i Norge, og tallet på studenter i høyere utdanning i Norge ble mer enn tidoblet (Aamodt, 2019). Dermed ble behovet for å reise utenlands for å få studieplass mindre. På 1980-og 1990-tallet var det innenlandske tilbudet støtte enn etterspørselen, og tallet på norske studenter i utlandet økte betydelig.

Antall gradsstudenter har økt med om lag to tusen studenter fra starten av årtusenet og fram til i dag. Ettersom tallet på studenter innenlands har økt fra ca. 200 000 til 293 000 samme periode, har den relative andelen gått ned fra 7,4 prosent i 2000 til 5,7 prosent i 2018 (SSB, Statistikkbanken).

Figur 2.1 viser utviklingen i antall norske studenter i utlandet over tid. Den inneholder også informasjon om delstudenter, fra og med det tidspunkt det foreligger statistikk om denne gruppen. Vi ser blant annet at økningen var særlig sterk på 1990-tallet, at tallet på studenter i utlandet totalt sett har ligget på rundt 25 000 studenter de senere årene, men at trenden for øyeblikket er nedadgående.

---

⁵ Reduksjonen i antall registrerte studenter mellom 1959/60 og 1960/61 kan skyldes at statistikken på 1950-tallet også inkluderte utdanninger på lavere nivå enn universitets- og høgskolenivå.

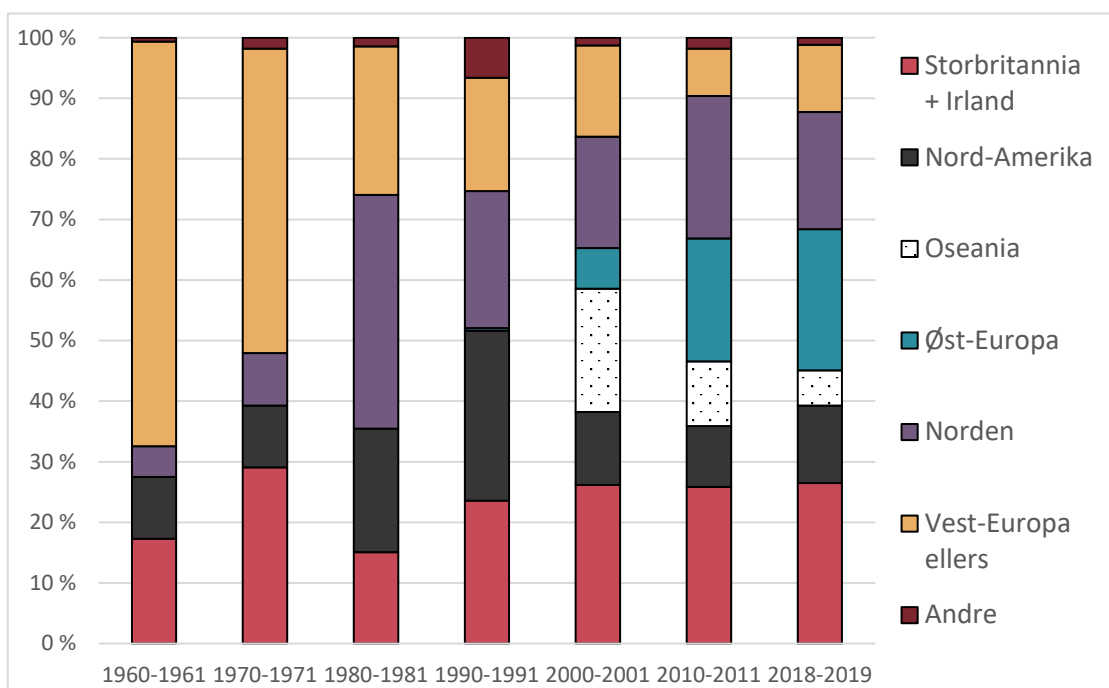
Figur 2.1. Norske studenter i utlandet studieåret 1958/59 – 2018/19.

Kilde: Lånekassen

2.1.1 Studieland – gradsstudenter

Hvilke land og regioner de norske studentene har studert i, har endret seg betydelig over tid. På 1950-tallet var Vest-Tyskland det landet som mottok flest studenter fra Norge, rundt 1500 personer årlig. På samme tid studerte rundt 1200 nordmenn i Sverige, og rundt 1000 i Storbritannia. Figur 2.2 viser hvor stor andel av utenlandsstudentene som har studert i ulike regioner over tid. I 1960- studerte to av tre norske utenlandsstudenter i vesteuropeiske land utenom Storbritannia. Tyskspråklige land var dominerende. Senere har andelen som studerer i vesteuropeiske land utenom Storbritannia gått drastisk nedover, men vi registrerer noe oppsving de senere årene, og den er nå i overkant av ti prosent.

På 1970-tallet økte andelen som reiste til de britiske øyer, og fra 1980-tallet fikk nordiske land større betydning. Nord-Amerika var særlig populært på 1990-tallet, da en av fire utenlandsstudenter valgte å reise dit. På første del av 2000 tallet var Oseania, først og fremst Australia, særlig populært, men i dag er det langt færre gradsstudenter som studerer der.

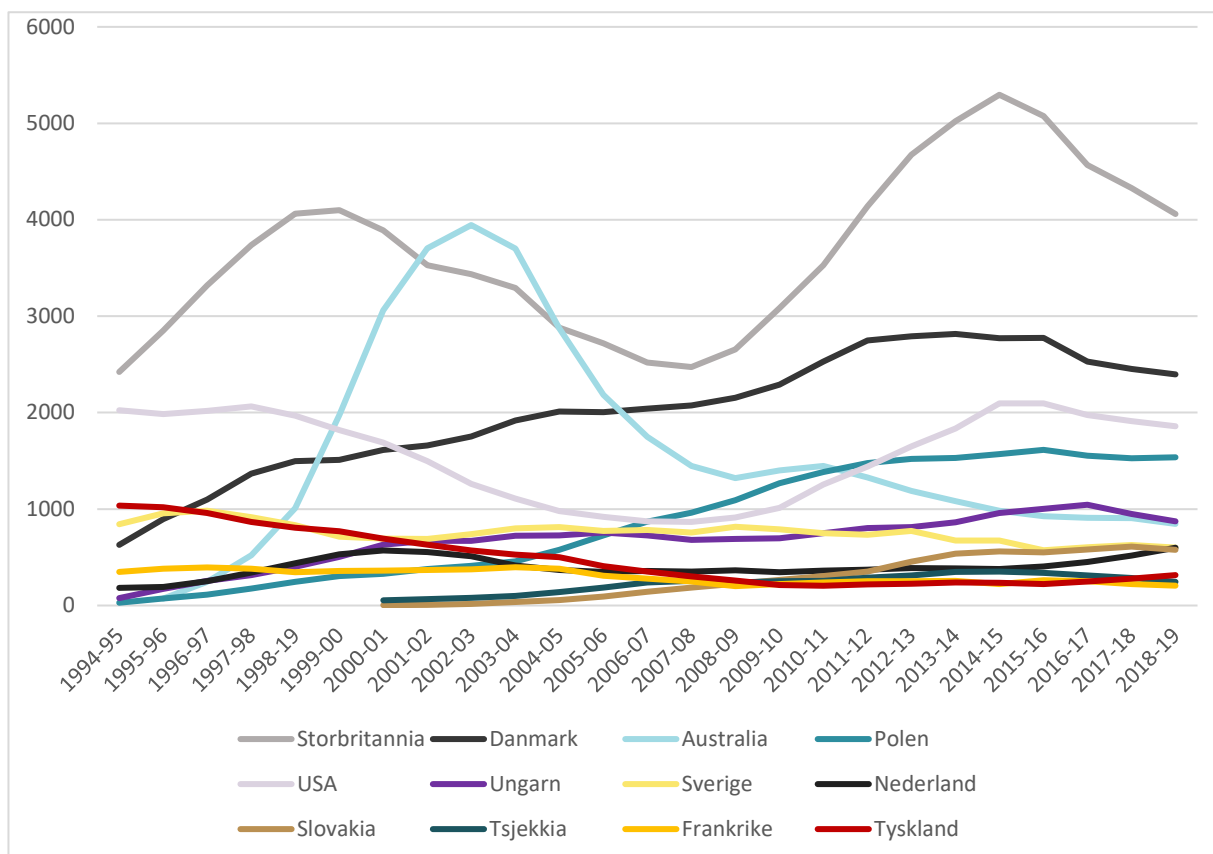
Figur 2.2. Andelen norske gradsstudenter som har studert i ulike regioner over tid.

Kilde: Lånekassen

Figur 2.3 viser utviklingen for de enkeltland som har mottatt flest norske gradsstudenter de siste 25 år. Storbritannia har ligget på topp i mesteparten av perioden, og studenttallet har variert fra rundt 2500 til over 5000. Vi ser også at det var en svært sterk vekst i tallet på norske studenter Australia fra slutten av 1990-tallet. I toppåret 2002-2003 studerte hele 4000 nordmenn der, senere har tallet sunket til under 1000. Det har også vært en økende interesse for å studere i Danmark, som har vært det nest mest populære studielandet for norske gradsstudenter siden 2005. Flere land i Øst-Europa har opplevd en økt tilstrømning av norske studenter, særlig gjelder dette Polen og Ungarn, men også Tsjekia og Slovakia. Som vi skal komme tilbake til, er det i første rekke medisinstudenter som velger studieland i Øst-Europa.

USA har lenge vært et populært studieland for nordmenn, men vi ser at det var en betydelig nedgang i antallet som reiste dit i årene etter årtusenskiftet. Senere har interessen for å studere i USA økt, og har ligget rundt 2000 studenter de senere år. Tallet på norske studenter i Sverige er redusert med om lag en tredel i løpet av perioden, og ligger nå på om lag 600 studenter per år.

Frankrike og Tyskland har svingt rundt 300 studenter i hele perioden fra midten av 1990-tallet. For Tyskland har det vært en økning på om lag 50 prosent siden 2010. 316 personer i studieåret 2018-2019 er likevel ikke særlig høyt, tatt i betraktning hvor populært Tyskland tidligere var som studieland, og at landet er en av Norges viktigste handelspartnere.

Figur 2.3. Gradsstudenter i utlandet, fordelt på største mottakerland 1994/95 – 2018/19.

Kilde: Lånekassen

2.1.2 Lærested – gradsstudenter

Studentene fordeler seg på en rekke universiteter og høyskoler, og av tabell 2.1 ser vi at det er noen læresteder som tiltrekker seg flere hundre norske studenter. Lærestedene med høyest konsentrasjon av nordmenn ligger i Danmark og Øst-Europa. Copenhagen Business School har nærmere 600 i studieåret 2018/2019. Jagellonian University i Polen har om lag 400 norske studenter, og Universitetet i Århus og Comenius University i Slovakia har huser også nærmere 400 studenter hver.

I land som Storbritannia og USA er studentene fordelt på flere læresteder. Men også i Storbritannia er det enkelte læresteder som tiltrekker seg mange nordmenn som University of Edinburgh, University of Roehampton og Kingston University.

Tabell 2.1. Læresteder med høyest antall norske gradsstudenter i studieåret 2018/2019.

Lærested	Antall studenter	Land
Copenhagen Business School, CBS, Handelshøjskolen	582	Danmark
Jagiellonian University in Krakow	403	Polen
Aarhus Universitet, alle avdelinger	387	Danmark
Comenius University, Martin	371	Slovakia
Københavns Universitet	282	Danmark
Semmelweis University of Medicine	270	Ungarn
Syddansk Universitet, alle avdelinger	259	Danmark
Pécs University (inkl. Janus Pannonius University)	243	Ungarn
University of Edinburgh	201	Storbritannia
Udayana University, Bali	190	Indonesia
Riga Stradins University	175	Latvia
Griffith University	169	Australia
University of Veterinary Medicine, Budapest	150	Ungarn
Pomeranian Medical University in Szczecin	147	Polen
Medical University of Gdansk	141	Polen
University of Roehampton	138	Storbritannia
Kingston University	137	Storbritannia
Poznan University of Medical Sciences	136	Polen
University of Winchester	134	Storbritannia
Det Kongelige Danske Kunstakademis skoler for Arkitektur, Design og Konservering (KADK)	127	Danmark
University of Veterinary Medicine and Pharmacy in Kosice	124	Slovakia
Medical University of Lublin	116	Polen
Medical University of Bialystok	115	Polen
Saxion Hogeschool Enschede	110	Nederland
Aalborg Universitet	105	Danmark
Eötvös Lorand University	101	Ungarn

Kilde: Lånekassen.

Med unntak av University of Edinburgh, er ingen av lærestedene med flest norske studenter på listen over læresteder som kvalifiserer til tilleggsstipend i Lånekassen for studieåret 2018/2019 på grunnlag av særlig høy kvalitet.⁶ Dette må ses i sammenheng med at læresteder som skårer høyt på internasjonale rangeringer, ofte er svært selektive i hvilke studenter de tar opp, og dermed er det begrenset hvor mange studenter fra Norge som slipper gjennom nåløyet.

Hele 77 prosent av gradsstudentene er ved læresteder som krever studieavgifter, en økning på sju prosentpoeng fra studieåret 2008/2009 (DIKU 2019b).

2.1.3 Fagfelt – gradsstudenter

Som nevnt, har det tidligere vært begrensninger på hvilke fag man kunne få støtte til å studere i utlandet. Kun utdanninger som myndighetene anså at det var behov for i det norske arbeidsmarkedet var støtteberettigede i Lånekassen. På 1950-tallet var ingeniøruddanning, annen teknisk utdanning, medisin og odontologi de vanligste fagene å ta i utlandet. På 1960-tallet økte andelen som studerte det som ble kalt «høyere merkantil utdanning» det vil si bedriftsøkonomiske utdanninger, men ellers var det de samme fagfeltene som på 1950-tallet som dominerte.

Utviklingen i hvilke typer utdanning norske studenter har tatt i utlandet, er utfordrende å følge over tid, ettersom kategoriene i Lånekassens statistikk har endret seg. Den senere tid har Lånekassen og SSB hovedsakelig publisert tall i svært brede utdanningskategorier, noe som for eksempel ikke får fram at de fleste som tar «helse, sosial og idrettsfag» studerer medisin. Gjennomgangen nedenfor er derfor basert på mer detaljerte kategorier som vi har fått tilsendt fra Lånekassen.

Noen av fagene som var vanlige å studere i utlandet på 1950-tallet, er også populære å studere i utlandet i dag. Medisin er et godt eksempel på dette. Økonomisk-administrative fag har også vært vanlig å studere i utlandet i hele perioden det finnes statistikk for, og har sammen med medisin lenge vært det fagfeltet som flest nordmenn studerer i utlandet.

Studenter på ingeniørfag, teknologi og realfag, utgjorde de rundt drøyt en tredel av alle utenlandsstudenter i 1960, mens de i dag utgjør rundt 11 prosent. Arkitektur er også et fag det har vært vanlig å studere ute i lengre tid, og på dette fagområdet utdannes fremdeles en betydelig andel av studentmassen i utlandet.

Etter hvert som det ble mulig å få støtte for et bredere felt av utdanninger, har mange studenter valg å studere samfunnsfag, psykologi humanistiske fag, kunsthøgskolefag, fysioterapi, medier og journalistikk i utlandet. Tabell 2.2 viser hvordan utenlandsstudentene fordeler seg på fagfelt i studieåret 2018-2019.

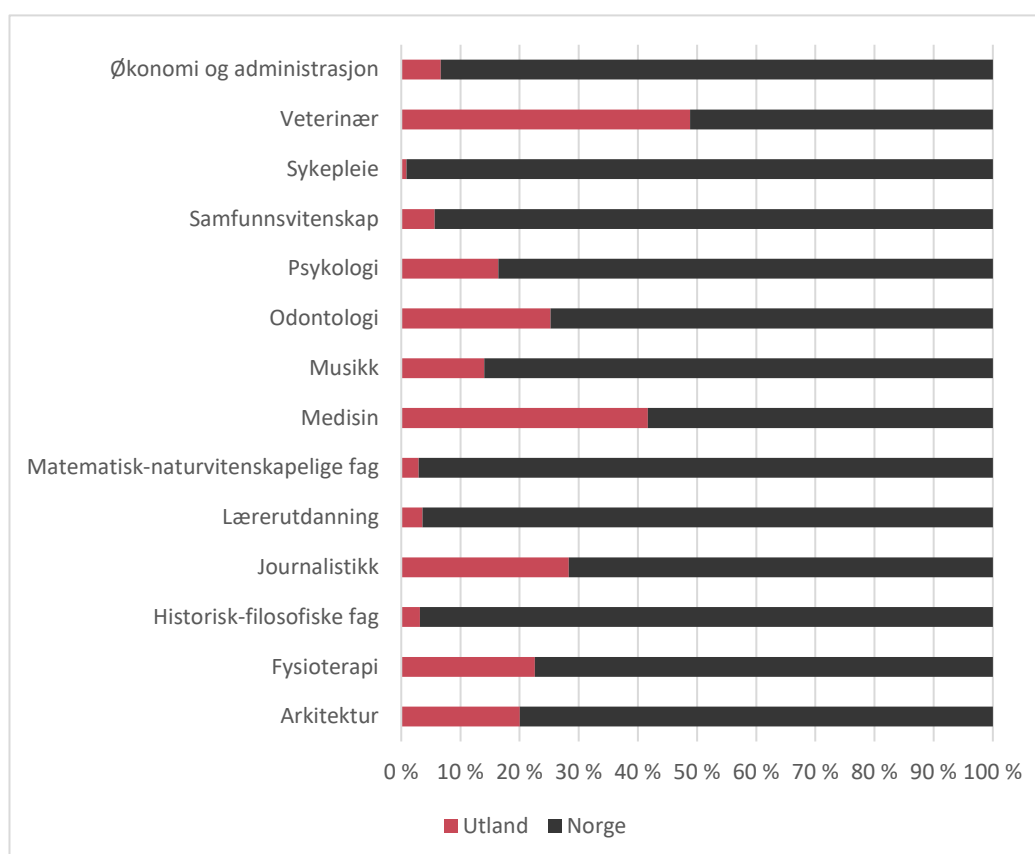
⁶ <https://www.lanekassen.no/nb-NO/Stipend-og-lan/Utland/Hvor-mye/Stotte-til-skolepenger/skolepenger-utenfor-norden/Tilleggsstipend/>

Tabell 2.2. Antall gradsstudenter i utlandet, fordelt på fagfelt.
Studieåret 2018/2019. Kilde: Lånekassen

Fagfelt	Antall studenter
Medisin	3 097
Økonomi/business/administrasjon/ledelse	3 066
Samfunnsfag	1 312
Psykologi	955
Ingeniørfag	775
Humanistiske fag	724
Realfag	680
Bildende kunst / kunsthåndverk	481
Veterinærmedisin	410
Arkitektur	393
Musikk	359
Juridiske fag	355
Journalistikk	326
Fysioterapi	305
Informasjons- og kommunikasjonsteknologi	291
Odontologi	284
Forsker	274
Lærerutdanning	222
Film	174
Sykepleie	170
Kiropraktikk	139
Teater / skuespiller	114
Hotellfag og turisme	100
Terapifag	101
Helsevern fag	66
Teknologiske fag	53
Dans og ballett	52
Ernæringsfag	44
Primærnæring	39
Sosionom	32
Samfunnsøkonomi	24
Farmasi	22
Teologi	14
Ergoterapi	8
Uspesifisert utdanning	481
Totalt	15 942

Som nevnt er utenlandsstudentene er klar overrepresentert på enkelte fagområder. Figur 2.4 viser hvor stor andel av studentmassen på utvalgte fag⁷ som studerer henholdsvis i Norge og i utlandet. Vi ser at om lag halvparten av medisin- og veterinærstudentene er i utlandet, og det er også en klar overrepresentasjon av studenter på odontologi, fysioterapi, psykologi, arkitektur og musikk.

Vi har tidligere sett at det er mange som studerer økonomi og administrasjon i utlandet, men ettersom det også er mange som studerer dette fagfeltet i Norge så innebærer ikke det høye antallet i utlandet noen overrepresentasjon. Derimot er flere kortere profesjonsutdanninger underrepresentert, det er for eksempel ikke særlig mange som tar lærer- eller sykepleierutdanning i utlandet. Dette har sammenheng med at noen av disse utdanningene er tett koblet til nasjonale lover og regler, men også at denne type utdanninger i større grad rekrutterer fra lavere sosiale lag, der familietradisjonene for studier i utlandet er svakere.

Figur 2.4. Norske studenter i utlandet og studenter i Norge, fordelt på fagfelt, 2018.

Kilde: Lånekassen og DBH.

⁷ Figuren inneholder kun utvalgte fagfelt med sammenlingbare kategorier i DBH og Lånekassen.

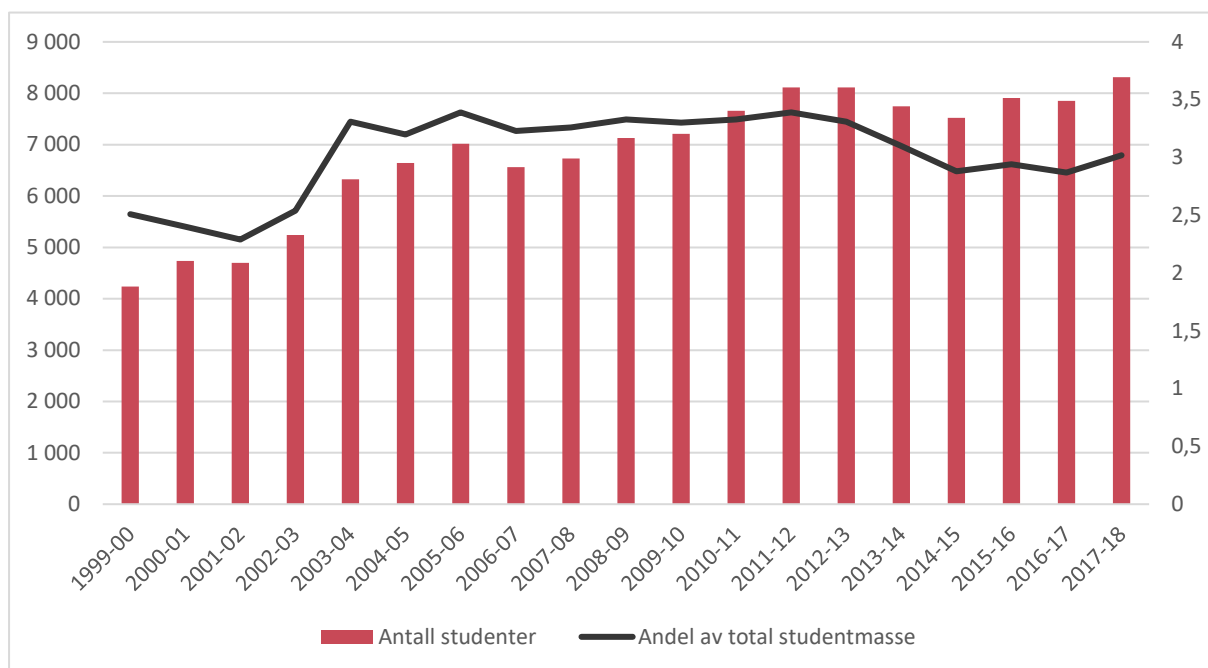

2.1.4 Delstudenter

I tillegg til de som tar en hel grad i utlandet, er det mange som tar deler av utdanningen sin i utlandet. En økende andel av disse reiser gjennom EUs utvekslingsprogram ERASMUS+ (DIKU 2019d), og en del gjennom det nordiske utvekslingsprogrammet NORDPLUS. Det finnes også en rekke institusjonelle avtaler som studenter kan reise ut gjennom, og noen studenter finner også fram til studiesteder på egenhånd.

Lånekassen har ført statistikk over de som tar deler av utdanningen sin i utlandet siden årtusenskiftet. Som vi ser av stolpene i figur 2.5, så har antallet omtrent doblet seg siden da, og svingt rundt 8000 studenter siden 2011. Linjen i figur 2.5 viser hvor stor andel av den totale studentmassen i Norge delstudentene utgjør. Vi ser at det er en vekst i begynnelsen av perioden, før andelen stabiliserte seg rundt 3,3 prosent. Mot slutten av perioden har andelen sunket til under 3 prosent.

Figur 2.5 viser til antall studenter som reiser på utenlandsopphold per år. Dette innebærer at andelen studenter som har hatt et utvekslingsopphold *i løpet av studietiden* er langt høyere. Ifølge tall fra Tilstandsrapporten for høyere utdanning, lå andelen på ca. 16 prosent blant de som ble uteksaminert i 2018 (Diku, 2019d).

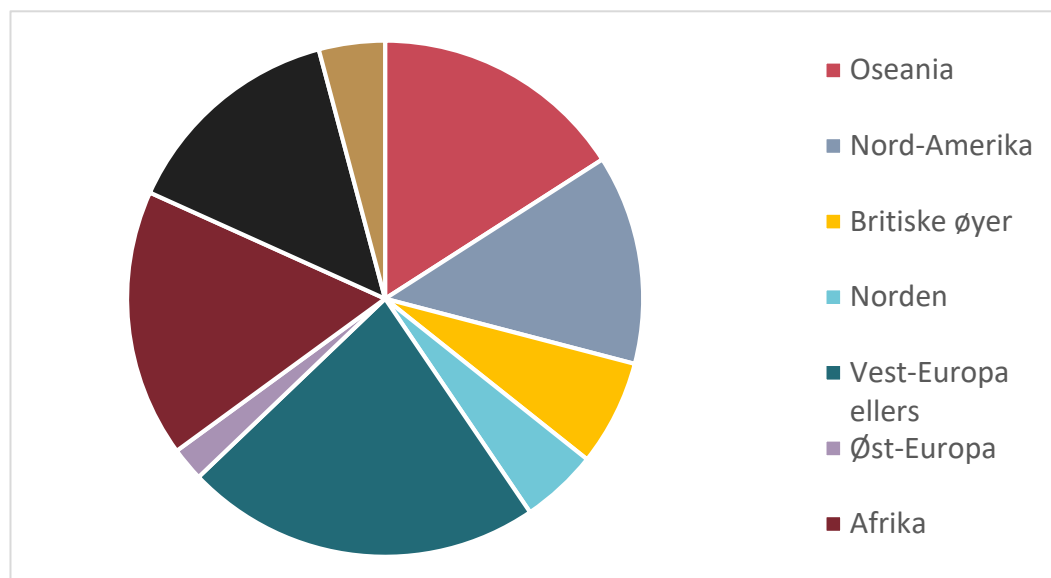

Figur 2.5. Antall delstudenter, 1999/2000 – 2018/2018, og andel delstudenter av den totale studentmassen Kilde: Lånekassen og DBH.

Figur 2.6 viser hvordan delstudentene fordeler seg på studieregion. Sammenlignet med gradsstudentene, er det relativt færre som velger de britiske øyer, nordiske land og Øst-Europa, og flere som velger land i Vest-Europa, Afrika og Asia.

Spania, Frankrike, Italia og Vest-Tyskland de mest populære studielandene i Europa. I Afrika er Tanzania og Sør-Afrika de landene flest studenter velger. I Asia er Kina det landet med klart flest norske delstudenter, fulgt av India, Japan og Singapore.

Om vi ser på utvikling over tid, er det særlig for engelskspråklige land vi finner endringer de senere år. Det har vært en vekst i andelen som reiser på utveksling til Australia, og en nedgang i andelen som reiser til USA (DIKU, 2019d)

Figur 2.6. Delstudenter fordelt på studieregion 2018/2019.

Kilde: Lånekassen og DBH.

Når det gjelder fordeling på fagfelt, opplyser Lånekassen at de ikke har så god statistikk på dette. Vi forholder oss derfor til tall fra DBH. DBH opererer med begrepet *utvekslingsstudenter*, som innbefatter noe færre studenter enn det Lånekassen betegner som delstudenter. Utvekslingsstudenter innbefatter bare de studenter som har opphold av minst tre måneders varighet. I 2018 var det ifølge DBH-tall 7295 norske utvekslingsstudenter i utlandet. Lånekassens tall for norske delstudenter i utlandet studieåret 2017-2018 var 8 312.

Utvekslingsstudentene fordeler seg annerledes på fagfelt enn gradsstudentene. Økonomi- og administrasjon er et populært fagfelt også blant delstudentene, med om lag 1500 utreisende studenter årlig. Men det er også mange studenter på teknologi og realfag som tar deler av utdanningen i utlandet, om lag 1400 per år. Historisk-filosofiske fag og samfunnsfag er også populære, men henholdsvis 600 og 730 studenter på utveksling i 2018. Studenter på kortere profesjonsutdanninger, som sykepleie- og sosionom- og barnehagelærerutdanning er bedre representert blant delstudentene enn blant gradsstudentene. Hvor mange som reiser ut på de ulike fagområdene, framgår av tabell 2.3.

Tabell 2.3. Utreisende utvekslingsstudenter fordelt på fag 2018.

Fag	Antall studenter
Arkitektur	75
Barnehagelærerutdanning	120
Barnevernspedagogutdanning	60
Bioingeniørutdanning	30
Designutdanning	35
Ergoterapeututdanning	25
Ernæring	15
Fiskerifag	10
Fysioterapeututdanning	20
Helsefag	50
Historisk-filosofiske fag	600
Idrettsutdanning	75
Industridesign	5
Ingeniørutdanning	235
Journalist-/fotoutdanning	70
Juridiske fag	320
Kunstfagutdanning	5
Lærerutdanninger	415
Landbruksutdanning	5
Maritim utdanning	20
Matematisk-naturvitenskapelige fag	525
Medisin	170
Odontologi	10
Pedagogiske fag	85
Psykologi	215
Radiografutdanning	20
Samfunnsvitenskap	730
Scenekunst	15
Sosionomutdanning	90
Sykepleierutdanning	505
Teknologi	895
Teologi	15
Utvikling og miljø	55
Utvøvede musikkutdanning	55
Vernepleierutdanning	80
Veterinærutdanning	5

Visuell kunst	35
Økonomisk-administrativ utdanning	1 555
Annet	50
Sum	7295

Kilde: NSD/DBH

2.1.5 Variasjoner mellom fag og læresteder

DIKU (2019c) har analysert data fra DBH for å finne ut hvordan andelen som har hatt utvekslingsopphold i løpet av studietiden varierer med lærested, fag og studienivå. De finner at Norges handelshøyskole (NHH) har desidert høyest andel som har vært på utveksling (57 prosent). Seks andre læresteder ligger på 20 prosent eller mer, blant disse er det både tradisjonelle universiteter (UiO og UiB), spesialiserte læresteder (Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, NMBU) og små høyskoler (Høgskulen i Volda, Lovisenberg diakonale høgskole). Når det gjelder fagfelt, er andelen med utenlandsopphold høyest på økonomi og administrasjon og samfunnsfag. Lærerutdanninger ligger lavt, det samme gjør sosial- og helsefag (med unntak av lange, integrerte profesjonsutdanninger, som medisin).

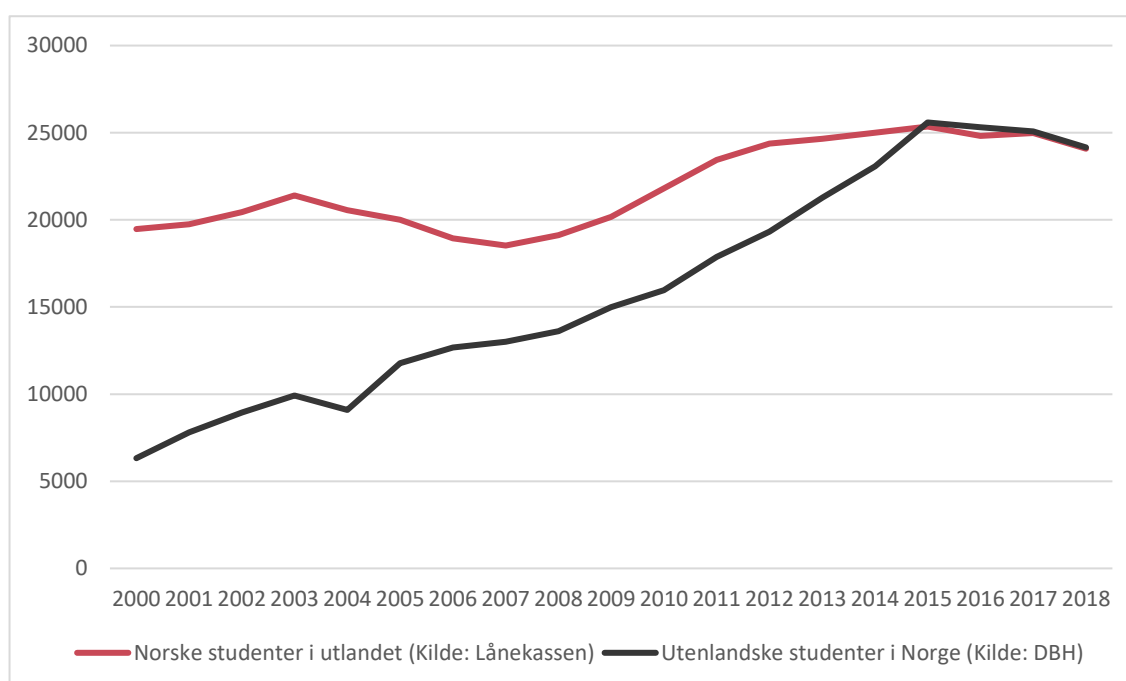
Også om man ser på årlig utvekslingsandel, viser tall fra DBH at NHH har høyest andel mobile studenter; 16 prosent av studentmassen reiser ut årlig. Ved Design og Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo reiser rundt 5 prosent ut årlig, og Norges idrettshøgskole, Kunsthøgskolen i Oslo, og universitetene i Oslo og Bergen omtrent 4 prosent av studentmassen på utveksling (DIKU, 2019d).

Man kan tenke seg at utveksling oppfattes som mer relevant på noen fagfelt enn andre, og at andelen som reiser ut innenfor et fagfelt vil være nokså lik på tvers av læresteder. Rapporten fra DIKU (2019c) viser den at samme fagfelt kan ha en svært ulik andel studenter som har hatt utvekslingsopphold. Eksempelvis varierer andelen som har vært på utveksling på økonomiske utdanninger mellom 7 og 57, og på lærerutdanninger og pedagogikk mellom 0 og 15. DIKU trekker den konklusjon at *gjennomsnittstallene* tilslører kulturforskjeller mellom læresteder og fagfelt. Supplerende forklaringer kan være forhold som de fagansattes kompetanseprofil og nettverk, profilen på studentene (alder, kjønn osv.), og i hvilken grad studieprogrammene er rammeplanstyrte.

3 Utenlandske studenter i Norge

Tidligere var det relativt få utenlandske studenter som fant veien til Norge. Det var få engelskspråklige programmer og institusjonenes økonomiske incentiver for å tiltrekke seg studenter fra utlandet var begrensede. Noen studenter kom til Norge gjennom det såkalte «kvoteprogrammet» og andre bistandsrelaterte ordninger, noen valgte å studere i Norge av familiære eller relasjonelle årsaker, men utenom dette var det relativt få personer med utenlandsk bakgrunn som valgte Norge som studieland.

Det har imidlertid skjedd store endringer i inngående mobilitet siden årtusen-skiftet. Tallet på studenter med utenlandsk bakgrunn er mangedoblet, og de senere årene har det vært omtrent like mange utenlandske studenter i Norge som det er norske studenter i utlandet, slik det framgår av figur 3.1.

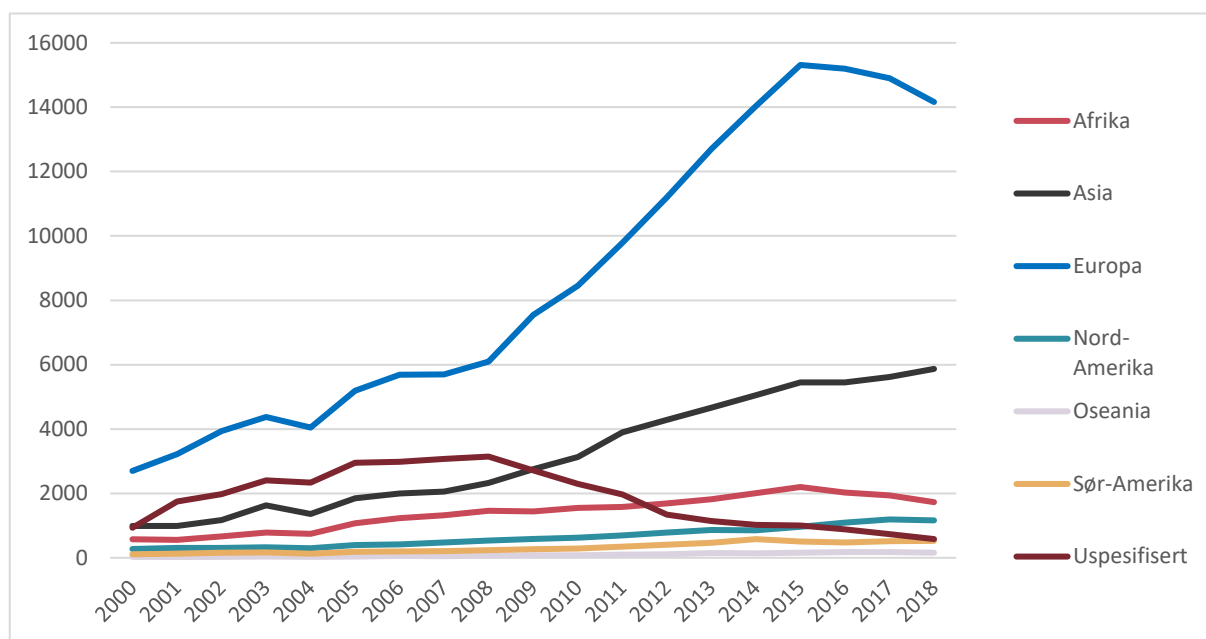

Figur 3.1. Norske studenter i utlandet og utenlandske studenter i Norge 2000 – 2018.

Utenlandske studenter kommer til Norge både på kortere utvekslingsopphold for å ta en hel grad. At Norge har tiltrukket seg et økende antall studenter fra andre land kan i utgangspunktet synes lite opplagt. Få læresteder befinner seg på internasjonale rankinglister, kostnadsnivået er høyt, og språket er lite anvendelig utenfor Skandinavia. Klimaet er ikke spesielt gjestmildt, og nordmenn er ikke kjent for å være så enkle å få kontakt med.

Men som nevnt har lærestedene har opprettet flere kurs og programmer på engelsk, og dette har helt klart vært en avgjørende forutsetning for å kunne tiltrekke studenter fra land utenfor Skandinavia. Et annet viktig moment, er at det ikke kreves studieavgifter ved statlige læresteder i Norge. Dette har trolig fått større betydning, ettersom flere land (inkludert naboland som Sverige og Danmark) har innført studieavgifter for studenter fra land utenfor EØS-området. Når man spør de internasjonale studentene om hvorfor de har valgt Norge som studie-land, er kurs på engelsk og fravær av studieavgifter de viktigste faktorene. I tillegg kommer at Norge oppfattes som et trygt land, og en del er også opptatt av natur (SIU 2016, Wiers-Jenssen, 2014).

Figur 3.2 viser veksten i utenlandske studenter fra år 2000. Vi ser at det er europeiske studenter som står for den største delen veksten, men det har også vært en betydelig økning i tallet på studenter fra asiatiske land.

Figur 3.2. Antall studenter i Norge med utenlandsk statsborgerskap 2000 – 2018 etter hjemregion.

Kilde DBH

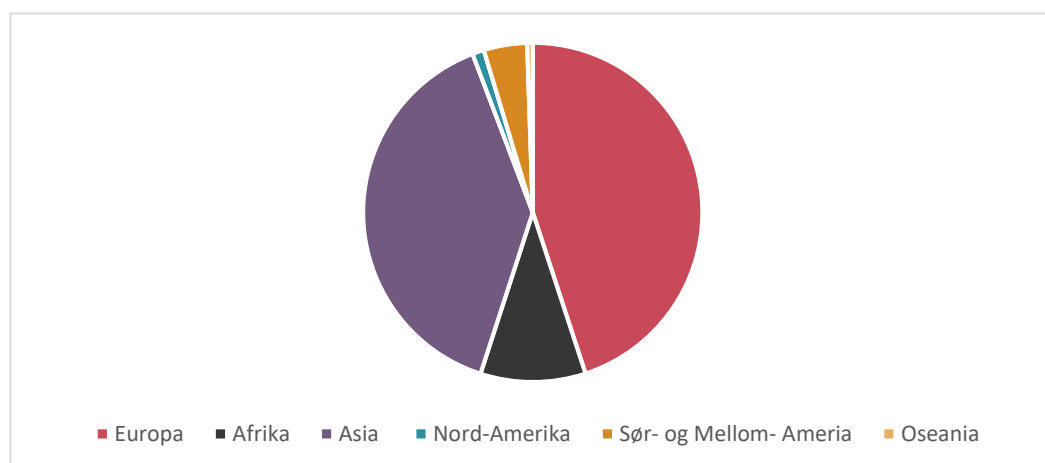
Det er noen utfordringer knyttet til å definere internasjonale studenter. Ovenfor har vi sett på studenter som er utenlandske statsborgere, og det er dette som tradisjonelt ligger til grunn for statistikken i DBH. Men blant studenter med utenlandsk statsborgerskap kan det også være personer bosatt i studielandet over lang tid, og det kan stilles spørsmål om disse bør inngå i statistikk om inngående mobilitet.

OECD (2018) definerer utenlandske statsborgere som «foreign students», mens «international students» er de som har flyttet til et annet land med formål å studere. For å falle inn under den siste definisjonen, må man ha permanent opphold et annet land eller ha tatt videregående skole i et annet land (OECD 2018: 225-26).

I Tilstandsrapporten for høyere utdanning 2019 (DIKU, 2019d) er en definisjon som ligger nær OECDs tatt i bruk. SSB har definert internasjonale gradsstudenter «studenter som har sin videregående opplæring fra utlandet og som har flyttet til Norge for mindre enn fem år siden». Nedenfor skal vi se hvordan disse studentene fordeler seg på hjemland og fagfelt.

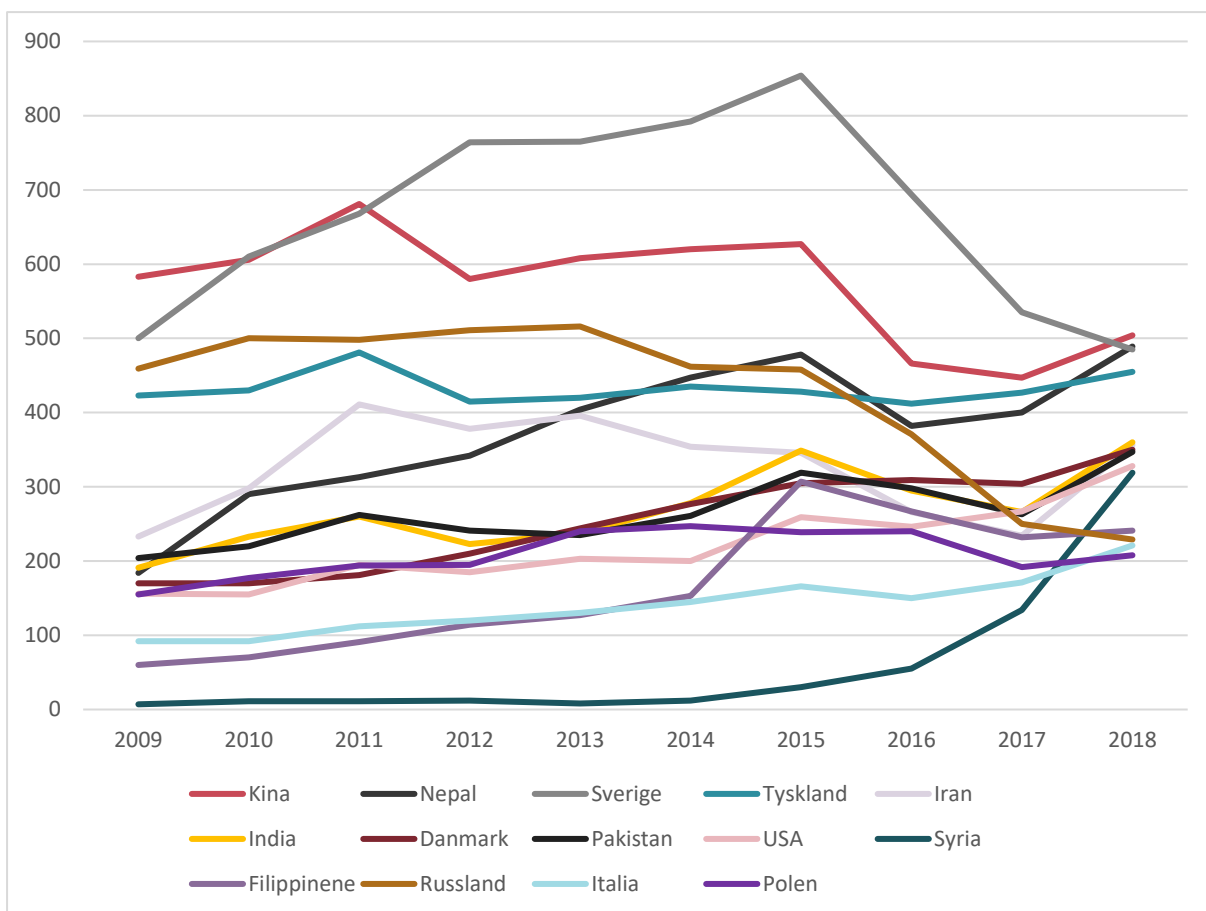
3.1 Internasjonale gradsstudenter

Ifølge SSBs definisjoner, var det drøy 9500 internasjonale gradsstudenter i Norge i 2018. Disse utgjorde om lag 3.5 prosent av alle studenter i Norge (DIKU, 2019d). De fleste av disse er fra europeiske og asiatiske land, som illustrert i figur 3.3.

Figur 3.3. Andel internasjonale gradsstudenter i Norge 2018 etter verdensdel.

Om vi ser på enkeltland, finner vi at høyest antall internasjonale gradsstudenter kommer fra Sverige, Kina, Nepal og Tyskland. For de to førstnevnte landene, er studenttallet betydelig redusert de senere år, mens tallen for Nepal er stigende. For Tyskland er tallene nokså stabile. Figur 3.4 viser utviklingen for de landene som i 2018 hadde flest studenter i Norge (mer enn 200 studenter).

Figur 3.4. Antall internasjonale gradsstudenter i Norge etter opprinnelsesland.

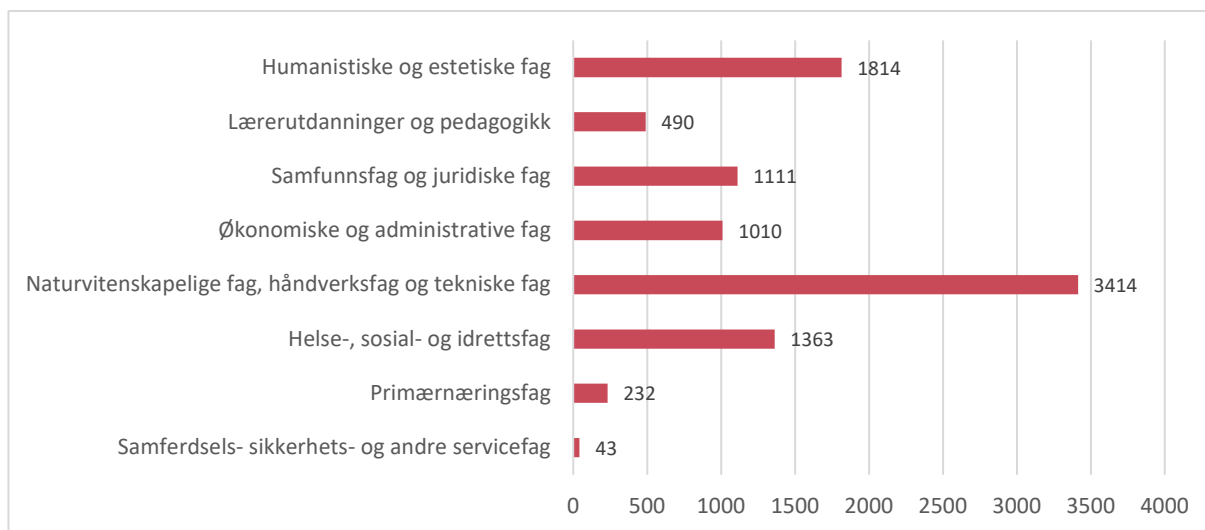
Kilde: Tilstandsrapporten for høyere utdanning 2019/SSB

Det har vært en halvering av studenter fra Russland siden 2013. Det har også vært en reduksjon i tallet på studenter fra Kina, men denne trenden ser ut til å være snudd. Tallet på studenter fra Sverige er betydelig redusert. Det har vært vekst i studenter fra en del andre land, som Syria, India og Filippinene. Veksten i tallet på studenter med syrisk bakgrunn illustrerer at definisjonen internasjonale studenter også kan omfatte grupper som i utgangspunktet har kommet til Norge av andre grunner enn å ta høyere utdanning. Syrerne er hovedsakelig flykninger som har bosatt seg i Norge. Kurven for svenske studenter er også interessant. En viktig grunn til at svenske borgere lenge utgjorde den største gruppen av internasjonale studenter, er relatert til arbeidsinnvandring. Svensk ungdom kom til Norge for å arbeide, og en del av dem startet etter hvert i høyere utdanning.

Som det framgår av figur 3.5, er naturvitenskaplige fag og teknologiske er det desidert mest populære fagfeltet blant de internasjonale gradsstudentene. Drøyt en tredel av dem tar slik utdanning, noe som innebærer at de overrepresentert på

denne type utdanninger. Rundt 18 prosent av alle studenter i Norge var registrert på naturvitenskapelige utdanninger i 2018.⁸

Figur 3.5. Antall internasjonale gradsstudenter 2018 fordelt på fagfelt.

Kilde: Tilstandsrapporten 2018/SSB

NTNU og Universitetet i Oslo er de lærestedene som tiltrekker seg det høyeste *antallet* internasjonale gradsstudenter. Begge disse lærestedene hadde i overkant av 1700 internasjonale studenter. Det høye antallet må ses i sammenheng med at disse lærestedene er de største i Norge, men kan også tenkes å ha sammenheng med at disse lærestedene er inne på listene over verdens høyest rangerte universiteter, og at de har (hoved)lokalisering i en større by. Men det er andre læresteder som tiltrekker seg de høyeste *andelene* internasjonale studenter. Kunsthøgskolen i Oslo har rundt 15 prosent internasjonale studenter, og Arkitekt og designhøgskolen i Oslo og Menighetsfakultetet har om lag 13 prosent hver. NMBU ligger høyest av universitetene, med ca. 9 prosent, marginalt høyere enn Norges musikkhøgskole. Andelen og antallet internasjonale studenter på ulike læresteder er vist i tabell 3.1

⁸ https://dbh.nsd.uib.no/statistikk/rapport.action?visningId=124&visKode=false&admdebug=false&columns=arstall&index=1&formel=222&hier=studkode!9!instkode!9!progkode&sti=&param=arstall%3D2018!9!semester%3D3!9!dep_id%3D1!9!kategori%3DS!9!niva-kode%3DB3!8!B4!8!HK!8!YU!8!AR!8!LN!8!M2!8!ME!8!MX!8!HN!8!M5!8!PR

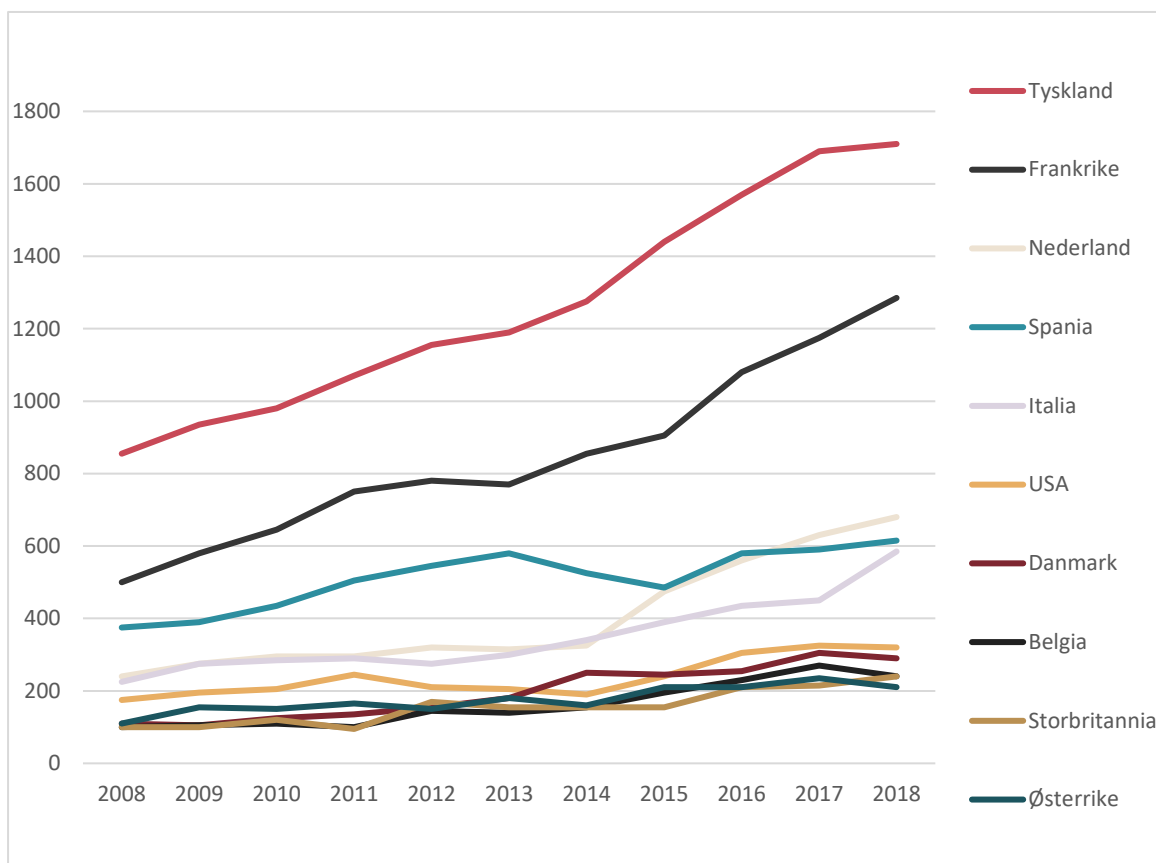
Tabell 3.1 Læresteder med høyest andel internasjonale gradsstudenter.

Lærested	Andel	Antall
Kunsthøgskolen i Oslo	15,2	87
Arkitektur og designhøgskolen i Oslo	13,3	89
Menighetsfakultetet	12,8	164
NMBU	8,9	464
Norges musikkhøgskole	8,8	73
UiO	6,4	1740
UiB	4,9	864
Høgskolen i Molde	8,8	107
Norges arktiske universitet	4,4	724
Norges handelshøgskole	4,3	150
NTNU	4,2	1726

Kilde: Tilstandsrapporten for høyere utdanning/SSB

3.2 Studenter på utvekslingsopphold

Ifølge tall fra DBH var drøyt 9000 utenlandske studenter på kortere utdanningsopphold av mer enn tre måneders varighet i Norge i 2018. Tre av fire innreisende utvekslingsstudenter kommer fra land i Europa. Tyskland, Frankrike sender desidert flest studenter til Norge, og det har vært en sterk økning i studenter fra disse landene det siste tiåret. Det kommer også mange fra Nederland, Italia og Spania. Flertallet av de europeiske studentene reiser gjennom EUs utvekslingsprogram Erasmus+, i 2018 kom ca .5500 studenter til Norge gjennom dette programmet (European Union, 2019). Det er flere som reiser inn på denne ordningen enn det er som reiser ut.

Figur 3.6. Utenlandske studenter på utvekslingsopphold i Norge 2008 – 2018. Største avsenderland.

Kilde: DBH

Naturvitenskapelige og teknologiske fag er det populære fagfelt også for de som er på kortere utdanningsopphold i Norge, om lag hver fjerde utvekslingsstudent tar slike fag. Økonomisk-administrative fag, samfunnsfag og humanistiske fag har også mange studenter.

Når det gjelder fordeling på lærested, finner vi at spesialiserte læresteder, og store breddeuniversiteter har de høyeste andelene innreisende studenter. Tabell 3.2 viser læresteder der mer enn tre prosent av den totale studentmassen er utenlandske utvekslingsstudenter.

Tabell 3.2. Læresteder med høyest andel innreisende utvekslingsstudenter 2018.

Lærested	Andel studenter	Antall studenter
Bergen arkitektthøgskole	15,4	24
Norges handelshøgskole	13,7	456
Arkitekt- og designhøgskolen i Oslo	8,7	58
Universitetet i Bergen	7,3	1 274
Universitetet i Oslo	5,1	1 400
NMBU	4,7	249
NTNU	4,5	1 739
Kunsthøgskolen i Oslo	3,8	22
BI	3,5	703
Universitetet i Agder	3,3	383
Universitetet i Tromsø	3,3	536
Høgskolen i Volda	3,2	117

Kilde: DBH/Tilstandsrapporten

4 Avsluttende betraktninger

I dette avslutningskapittelet summerer vi opp hovedfunn, og reflektere rundt enkelte aspekter ved mobilitetsmønstre og mobilitetspolitikk. Vi ser særlig på forhold der det synes å være en viss diskrepans mellom mål og resultater, og peker på mulige virkemidler for å endre mobilitetsmønstrene.

4.1 Høy mobilitetsandel – høyere ambisjoner

Norge har en høy andel av sin studentmasse i utlandet sammenlignet med andre vestlige land. Det foreligger likevel en ambisjon om å øke andelen ytterligere, og ikke minst satse mer på studieopphold i utlandet som en del av en grad i Norge. Tallet på registrerte delstudenter har omtrent doblet seg fra årtusenskiftet og fram til i dag. Satsingen på å øke tallet på delstudenter synes altså å ha hatt effekt, men kanskje noe svakere enn man kunne forvente, gitt hvor stort fokus det har vært på dette både på departements- og lærestedsnivå.

Tallet på norske studenter i utlandet totalt steg fram til år 2002. Så kom en liten nedgangsperiode, før antallet tok seg noe opp igjen. Fra 2012 og fram til i dag har tallet på norske studenter i utlandet ligget nokså stabilt rundt 25 000 studenter, om man summerer gradsstudenter og delstudenter. Gitt at antall studenter i Norge har vokst med ca. 17 prosent i samme periode⁹, innebærer det at andelen av den norske studentmassen er nedadgående, til tross for mål om det motsatte.

Ut fra dette kan det stilles spørsmål ved om det er et realistisk mål at halvparten av norske studenter skal reise ut. Undersøkelser viser at ikke alle studenter er motivert for utenlandsopphold (SSB 2018a, Wiggen, 2019). Mange opplever trekk ved livssituasjonen som et hinder (jobb, familie etc.) og voksne studenter mindre mobile enn andre. I denne sammenheng er det viktig å ta i betraktning at nærmere halvparten av den norske studentpopulasjonen er 25 år eller eldre, og hver fjerde student over 30 år (SSB 2018b).

Samtidig er det flere studenter som sier seg interessert i å reise på utveksling enn de som faktisk gjør det. Dette indikerer at det er et potensial for vekst, men at

---

⁹Tall fra DBH viser at antall registrerte studenter i Norge var 239 273 i 2012 og 279 198 i 2019.

dette trolig krever ytterligere innsats fra lærestedenes side med hensyn framsnaking og tilrettelegging.

Videre kan man stille spørsmål målet om høyere mobilitet komme i konflikt med andre målsettinger. Bærekraft er et åpenbart eksempel på dette. Fysisk mobilitet innebærer reisevirksomhet – ofte med fly. Et annet eksempel er kvalitet. Som det er pekt på i en rapport fra NOKUT, kan krav til faglighet settes under press når antall studenter som skal utveksles økes (Øygarden og Bakken, 2019). Det kan være vanskelig å skaffe til veie nok avtaler med tilstrekkelig kvalitet og relevans.

4.2 Fra nødvendig onde til obligatorisk gode

Studentmobiliteten ut fra Norge hadde utgangspunkt i et kapasitetsproblem. I dag er det ikke mangel på studieplasser totalt sett, men det er et misforhold mellom tilbud og etterspørsel på enkelte fagfelt, som enkelte lange profesjonsutdanninger. En undersøkelse blant norske gradsstudenter viser at de fleste som tar slike utdanninger i utlandet, gjør det fordi de ikke får studieplass på det faget de ønsker i Norge (Hovdhaugen & Wiers-Jenssen, 2017). Samme undersøkelse viser også at flertallet av de norske studentene har utenlandsstudier som sitt primære ønske. Man kan derfor si at utgående studentmobilitet har gått fra å være drevet av det vi innledningsvis beskrev som «push» motiver til langt større vekt på «pull» motiver; flertallet studentene reiser ut fordi de har lyst – ikke fordi de er tvunget ut på grunn av manglende studieplasser i Norge. Dette er et godt utgangspunkt både for faglig læring og for utbytte ut over det akademiske.

På noen fagområder reiser likevel flertallet av gradsstudentene til utlandet først og fremst fordi de ikke får plass på ønsket utdanning i Norge. Dette gjelder særlig medisin, men også andre lange profesjonsutdanninger som odontologi, veterinærmedisin og psykologi. Man kan stille spørsmål ved potensialet for kvalitets- og internasjonaliseringsgevinster er like stort for studenter på disse fagområdene. Studentene velger i mindre grad lærested etter kvalitetskriterier, og interessen for vertslandets språk og kultur er i utgangspunktet lavere.

4.3 Språk og marked styrende for valg av studieland

Norske gradsstudenter befinner seg i hovedsak i land der undervisningsspråket er engelsk eller nordiske språk. Lav språkterskel synes å være styrende for valg av land. Men vi kan heller ikke se bort fra det faktum at en del læresteder i land der undervisningsspråket er engelsk arbeider aktivt for å tiltrekke seg norske studenter – primært av økonomiske årsaker. Høyere utdanning har utviklet seg til å bli en tjeneste i et globalt utdanningsmarked. Informasjon om utdanning i andre land er lett tilgjengelig på internett, og læresteder i mange land markedsfører seg aktivt

overfor ungdom i Norge og andre land. Det finnes aktører som bistår nordmenn med søknadsprosessen til utenlandske læresteder, såkalte «agenter». Disse kan senke terskelen for å søke seg ut, samtidig er det ikke gitt at disse aktørene kanalisere studentene til de kvalitetsmessig beste lærestedene. Læresteder med godt rennommé har i mindre behov for å betale andre for å markedsføre sine tilbud. Det samme gjelder læresteder som ikke krever studieavgifter. Dette kan medføre en geografisk og kvalitetsmessig skjevhet i hvor studenter velger å studere, eksempelvis at de i mindre grad er oppmerksomme på gode universiteter i land der studieavgifter er lite utbredt, som for eksempel Frankrike eller Tyskland. Mer enn tre av fire norske gradsstudenter studerer ved læresteder som krever studieavgifter, og utbetalingene av skolepenger til norske studenter i utlandet har økt mer enn antall studenter det siste tiåret (DIKU, 2019b). Dette er både fordi flere studenter ved læresteder som krever skolepenger, og fordi det gjennomsnittlige skolepengebeløpet har økt.

Språk er også styrende for delstudenter, men for utvekslingsopphold er det vanlig med engelskspråklige tilbud også i land der dette ikke er morsmålet. Delstudentene har derfor større geografisk spredning enn gradsstudentene. Geografisk spredning også av gradsstudentene har lenge vært en uttrykt politisk målsetting (Kunnskapsdepartementet 1997, 2009), men er i begrenset grad oppnådd. Eksempelvis er det få studenter som reiser til landene som inngår i Panoramastrategien. På bakgrunn av dette kan det stilles spørsmål ved om insentivene for å fremme geografisk spredning er tilstrekkelige, men også om i hvilken grad foreliggende strategier for samarbeid med utvalgte land er hensiktsmessige og realistiske sett i et studentmobilitetsperspektiv.

4.4 Lånekassens støtteordninger som styringsredskap

Støtteordningene i Lånekassen er en forutsetning for at mange studenter kan reise ut. Støtten er rettighetsbasert, noe som betyr at det ikke er noe samlet tak for hvor mye støtte som kan gis. Beløpet staten bruker på støtte til utenlandsstudenter har økt de senere år, uten at tallet på studenter har økt tilsvarende (DIKU 2019b).

Mens det tidligere var en rekke begrensninger for hvilke utdanninger og studieland det var mulig å få støtte til, ble de fleste av disse begrensningene fjernet på 1980- og 1990-tallet. Dette innebærer at studentene har stor valgfrihet med hensyn til hva og hvor de vil studere, så lenge de holder seg til akkrediterte institusjoner. Studentenes valgfrihet er selvsagt viktig. Samtidig bidrar staten med betydelige subsidier i form av stipend og lån som er rentefrie i studietida, og det kan argumenteres for at staten bør ha større innflytelse på studentenes valg. Prioritering av studenter på masternivå (høyere stipendandel), og ved visse læresteder (til-

leggsstipend) er alt en del av støttemodellen, og det kan også være mulig å prioritere visse land og fagområder framfor andre. Prioritering av bestemte land, kan bidra til større geografisk spredning av studentene, og kan også bidra til at flere studenter allokeres til land med høy kvalitet på sine universiteter. Om flere velger land med lave eller ingen studieavgifter, kan det også redusere både studentenes og statens kostnader.

Et annet virkemiddel for høyere mobilitet og større geografisk spredning av studentene, er ulike former for samarbeidsprogrammer og informasjonstiltak. Som nevnt satser Norge på en rekke ulike regioner, og det finnes programmer som skal fremme både forskningssamarbeids og studentmobilitet. Informasjon er et viktig element her. Et eksempel på dette, er at regjeringen finansierer en stilling ved ANSAs informasjonskontor, knyttet til å promotere Tyskland som studieland. Dette inngår som en del av regjeringens Tysklandsstrategi, som skal stimulere til at flere skal norske studenter skal ta utdanning i Tyskland (Kunnskapsdepartementet, 2017). Denne satsningen er trolig en medvirkende årsak til økningen i tallet på norske studenter i Tyskland de senere år, og man kan ikke se bort fra at flere målrettede tiltak av denne typen kunne bidra til å nå målet om større geografisk spredning.

4.5 Veksten i inngående mobilitet flatet ut

Antall utenlandske studenter i Norge har økt dramatisk siden årtusenskiftet. De utenlandske studentene i Norge er både studenter som kommer til Norge gjennom utvekslingsprogrammer, studenter som kommer for å ta en hel grad, og studenter med utenlandsk statsborgerskap som har vært bosatt i Norge i lengre tid.

Vekst i inngående mobilitet er tråd med politiske målsettinger. Den har blitt mulig blant annet fordi lærestedene har utvidet sitt tilbud av engelskspråklige kurs og programmer. I tillegg har det trolig hatt effekt at stadig flere land, inkludert naboland som Sverige og Finland, har innført studieavgifter for studenter som kommer fra utenfor EØS-området. Fravær av studieavgifter i Norge, kan ses på som et fortrinn i konkurransen om å tiltrekke seg internasjonale studenter.

De siste årene har imidlertid veksten i inngående mobilitet stanset opp, og det har skjedd en betydelig reduksjon i tallet på internasjonale studenter fra enkelte land, særlig Sverige og Russland, men også i noen grad Kina. Det kan være grunn til å se nærmere på årsakene til dette.

De utenlandske studentene er overrepresentert på teknologiske og realfaglige utdanninger, særlig gjelder dette de som tar en hel grad i Norge. Dette kan ses på som både positivt og negativt. På den ene siden fyller de studieplasser på felt som

opplever lavere tilsøkning enn tidligere. På den annen side kommer ikke den kompetansen de tilegner seg norsk arbeidsliv til gode, om en høy andel forlater Norge etter fullført utdanning. En undersøkelse gjennomført for noen år siden, viste at utenlandske kandidater som har fullført en naturvitenskapelig utdanning i Norge er mer tilbøyelige til å forlate landet enn studenter på andre fagfelt (Damvad, 2013). Om internasjonale studenter blir i Norge eller ikke etter fullført utdanning, har sammenheng med hvilke muligheter de har for å få arbeids- og oppholdstillatelse i Norge. For EØS-borgere er dette langt enklere enn for personer fra utenfor EØS-området.

4.6 Kvalitet vs. andre målsettinger

Den utdanningspolitiske begrunnelsen for mobilitet er hovedsakelig en forventning om at utvekslingsopphold vil bidra til å heve kvaliteten i norsk høyere utdanning. Kvalitet er imidlertid et begrep som kan bety en rekke ulike ting, og politiske dokumenter presiserer i liten grad hvilken type kvalitet studentmobilitet er tenkt å fremme.

Det er også viktig å være oppmerksom på at det kan være spenninger mellom kvalitet og andre forhold som for eksempel geografisk spredning og kvantitet. En analyse av studenter som har vært på utenlandsopphold, viser at studenter som har vært i BRIKS-landene har noe mindre positive vurderinger av det faglige nivået og det faglige utbyttet (DIKU/NOKUT, 2018). NOKUT peker i en rapport på at faglig kvalitet og relevans kan settes under press når flere skal sendes ut (Øygarden & Bakken, 2019).

Det kan argumenteres for at det utenomfaglige utbyttet og «bonuskunnskapene» studentene får ved utvekslingsopphold også er en form for kvalitet. Studentene tilegner seg kunnskap og perspektiver som kan være viktige både i videre utdanning i arbeidslivet, og i sum kan utenlandsoppholdet gi nyttig kunnskap selv om den faglige kvaliteten og relevansen ikke er helt i toppsjiktet.

Studenter på en del lange profesjonsutdanninger som medisin og veterinær reiser ikke ut av kvalitetshensyn, men på grunn av manglende utdanningskapasitet i Norge. Disse utgjør en betydelig andel av studentene som tar en hel grad i utlandet, og illustrerer at det er flere begrunnelser enn kvalitet som ligger til grunn for mobilitetspolitikken. Når det gjelder leger, har behovet lenge vært vesentlig høyere enn utdanningskapasiteten skulle tilsi. 38 prosent av legene i Norge er utdannet i utlandet, noe som er høyere andel enn i fleste andre land (OECD, 2017). Årsakene til at myndighetene ikke har valgt å prioritere å øke den innenlandske kapasiteten disse områdene er sammensatte, men økonomiske hensyn har vært viktig. Et re-

gjeringssoppnevnt utvalg har nylig foreslått å øke antall plasser på medisinstuderingen i Norge betydelig, og påpeker at dette vil bli dyrere enn å utdanne leger i de landene norske medisinstudenter befinner seg i dag (Grimstadutvalget, 2019).

Gradsstudenter på medisin, veterinær og odontologi er i utgangspunktet mindre motivert for å tilegne seg språk og kulturkunnskap enn andre studenter (Hovdhaugen og Wiers-Jenssen, 2018). Man kan derfor også stille spørsmål ved om denne gruppen i mindre grad bringer med seg «bonuskunnskaper» til Norge.

Norske studenter som tar hele utdanningen i utlandet, bidrar ikke til kvalitetsheving ved, eller internasjonalisering av norske læresteder. De bidrar imidlertid til internasjonalisering av norsk arbeidsliv, og kan bidra til å heve kvaliteten – eller i hvert fall mangfoldet – til arbeidsstyrken i Norge. Om man hever blikket, er dette er kanskje minst like viktig som internasjonaliseringen av norske læresteder.

Referanser

- Altbach, P.G. & De Wit, H. (2017). Global internationalization and global tension: lessons from History. In Mihut, G et al. (Eds.), *Understanding Higher Education Internationalization*. Rooterdam/Boston/Taipei: Sense Publisers.
- Altbach, P.G. and U. Teichler (2001), Internationalisation and Exchanges in a Globalized University. *Journal of studies in International Education* 5: 5-25.
- Altbach, P.G. (1998). *Comparative Higher Education: Knowledge, the University and Development*. Greenwich, Connecticut: Ablex Publishing.
- Australian Government (2015) The value of international education to Australia. <https://internationaleducation.gov.au/research/research-papers/Documents/ValueInternationalEd.pdf>
- Beine, M., R. Noël, and L. Ragot. 2014. "Determinants of the international mobility of students." *Economics of Education Review* 41: 40-54.
- Bie, K.N. (1974). *Students Abroad*. Oslo: University of Oslo.
- Bryntesson, A., Börjesson, M. & Haru, A. (2018). *From Sweden with Erasmus+: The experiences, practices and preferences of outgoing exchange students*. UHR report series 13. Stockholm: Swedish Council of Higher Education.
- Börjesson, M. (2017). The global space of international students in 2010. *Journal of Ethnic and Migration studies* 43 (8): 1256 – 1275.
- Caruso, R. and H. de Wit. 2015. Determinants of Mobility of Students in Europe: Empirical Evidence for the period 1998-2009. *Journal of Studies in International Education* 19(3): 265-282.
- Damvad (2013). Integrating Global Talent in Norway: Statistical report. Oslo: Damvad.
- De Wit, H. (2013). Internationalisation of higher education, an introduction of the why, how and what. In de Wit, H. *An introduction to Higher Education Internationalisation*. Milan: Centre for Higher Education Internationalisation (CHEI), Università Cattolica del Sacro Cuore.
- DIKU (2019a). *Strategier for internasjonalisering ved norske universiteter og høyskoler*. Bergen: Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning.

- DIKU (2019b). *Norske gradsstudenter i utlandet. Utbetalinger til skolepenger*. Notat 1. Bergen: Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning.
- DIKU (2019c). *Norske studenter på utveksling*. Rapport 1. Bergen: Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning.
- DIKU (2019d). *Tilstandsrapport for høyere utdanning 2019*. Bergen: Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning.
- DIKU/NOKUT (2018). *Utbytte fra utveksling og andre utenlandsopphold*. Rapport 3.
- European Commision (2019). *Erasmus+ annual report 2017*. Brussel: Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture.
- Findlay, A.M. & King, R. (2010). *Motivation and experiences of UK students studying abroad*. Research paper 8: London: BIS.
- Frølich, N. (2005). *Internationalisation policies and international practises in higher education institutions: A case study of five Norwegian higher education institutions*. Arbeidsnotat. Oslo: NIFU STEP.
- Grimstadutvalget (2019). *Studieplasser i medisin i Norge*.
- Hale, J.R. (1971), *Renaissance in Europe 1480-1520*. London: Doughton.
- Halvorsen, T. & Faye, R. (2006). *Internasjonalisering. Evaluering av Kvalitetsreformen*, delrapport 1. Oslo-Bergen: NIFU-STEP/Rokkansenteret.
- Hovdhaugen, E. & Wiers-Jenssen, J. (2017) *Norske gradsstudenter i utlandet: Hvorfor reiser de ut, og hvor søker de informasjon?*. Arbeidsnotat. Oslo: Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning NIFU.
- Kälvermark, T. and M. van der Wende (1997), 'Conclusions and Discussion', in Kälvermark, T. and M. van der Wende (eds.) *National Politics for internationalisation of Higher Education in Europe*. Stockholm: National Agency for Higher Education.
- Knight J. and H. de Wit (1995), 'Strategies for internationalisation of higher education: historical and conceptual perspectives', in H. de Wit (ed) *Strategies for internationalisation of higher education*. Amsterdam: European Association for International Education.
- Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet (1997). *Om Studier i utlandet*. Stortingsmelding nr. 19. Oslo: Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Meld. St. 4 (2018–2019).
- Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet (1999). *Om prinsipper for dimensjonering av høgre utdanning*. Stortingsmelding nr 36 1988-89.
- Kultur- og vitenskapsdepartementet (1989). *Grenseløs læring. Mottak av utenlandske studenter, studentutveksling og internasjonalisering*. NOU 1989: 13.

- Kunnskapsdepartementet (2018). Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2019–2028.
- Kunnskapsdepartementet (2017a). *Kultur for kvalitet i høyere utdanning*. Stortingsmelding nr 16 2016-2017. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet (2017b). Tiltaksplan for Kunnskapsdepartementets satsing på Tyskland.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/2593aa190e9c45609193bebdddaa2ad8/kunnskapsdepartementets-tiltaksplan-for-tyskland---oppdatert-versjon-2017.pdf> (Nedlastet 16.10.19)
- Kunnskapsdepartementet (2015). *Panorama. Strategi for høyere utdannings- og forskningssamarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika* (2016–2020). Oslo: Kunnskapsdepartementet.
https://www.regjeringen.no/contentassets/ca08629ce24349aab4c7be35584707a5/f-4418-b_panorama_strategi_nettpdf nedlastet 22.10
- Kunnskapsdepartementet (2011) *North America Strategy for Higher Education Cooperation 2012–2015*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet (2009). *Internasjonalisering av utdanning*. Stortingsmelding nr. 14 2008-2009. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet (2001). *Gjør din plikt – krev din rett. Kvalitetsreform av høyere utdanning*. Stortingsmelding nr. 27 200-2001.
- Maringe, F. & Carter, S. (2007). International students' motivations for studying in UK HE. Insights into the choice and decisions making of African students. *International Journal of Educational Management* 21 (6): 459-475.
- Mazzarol, T. & Soutar, G.N. (2002). "Push-pull" factors influencing international student destination choice. *International Journal of Educational Management* 16 (2): 82-90.
- Normann-Arvesen, Å. (2006). Organisasjonen som skulle gjøre seg selv overflødig. I Normann-Arvesen & Løland, K.S: *ANSA 1956-2006*. Oslo: Association of Norwegian Students Abroad.
- Olsen, H. (1999). *Internasjonalisering ved de norske høyere utdanningsinstitusjonene -Omfang og organisering av formaliserte institusjonelle aktiviteter*. Rapport nr. 1. Oslo: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning.
- Ridder-Symoens, H. de (1992), 'Mobility' In Ridder-Symoens H. de *A History of the University in Europe*, vol. 1. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rotevatn, J. (1997). *Til tjeneste for utdanningsnorge*. Oslo: Lånekasen.
- Sin, C., Antonowicz, D. & Wiers-Jenssen, J. (2019) Attracting International Students to Semi-peripheral Countries: A Comparative Study of Norway, Poland and Portugal. *Higher Education Policy* (32): 1-24.

- SIU (2013). *Internasjonal profil? Strategier for internasjonalisering ved norske universiteter og høyskoler*. Bergen: Senter for Internasjonalisering av utdanning.
- SIU (2016). International students in Norway 2016 - Perceptions of Norway as a study destination. Report 6. Bergen: Senter for Internasjonalisering av utdanning.
- Slaughter, S. & G. Rhoades (2004). *Academic capitalism and the new economy*. Baltimore, MD: John Hopkins university press.
- SSB (2018a). Hva hindrer studenter i å dra på utveksling. SSN analyse 18. Oslo: Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/studieopphold-i-utlandet> . Nedlastet 20.22.19
- SSB (2018b). Norske studenter blant de eldste i Europa. <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/norske-studenter-blant-de-eldste-i-europa>. Nedlastet 20.11.19
- Kunnskapsdepartementet (2017). *Kultur for kvalitet i høyere utdanning*. Meld. St. 16 (2016–2017)
- UNESCO institute for statistics: *Outbound mobility ration by host region*. Nedlastet 27.08.2019
- Wiers-Jensen, J. (2003). Norwegian students abroad. Experiences of students from a linguistically and geographically peripheral European country. *Studies in Higher Education* 28 (4): 391-411.
- Wiers-Jensen, J. (2014). *Utenlandske studenters syn på å studere i Norge*. Rapport 34: Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning.
- Wiers-Jensen, J & Sandersen, H. (2017). The Norwegian Framework for Educational Cooperation with Russia: Educational Policy with a Hint of Foreign Affairs. I Sundet, M., Forstorp, P.A. & Örtenblad, A. *Higher Education in the High North: Academic Exchanges between Norway and Russia*. Switzerland: Springer.
- Wiggen, S.T. (2019). *Hva hemmer og fremmer studentutveksling? En analyse av data fra Studiebarometeret 2017*. Studiebarometeret, rapport 6. Oslo: NOKUT.
- Øygarden, K & Bakken, P. (2019). *Studentutveksling: faglighet under press?*. Studiebarometeret, rapport 6. Oslo: NOKUT. https://www.nokut.no/globalassets/studiebarometeret/2019/oygarden-bakken_studentutveksling-faglighet-under-press-6-2019.pdf
- Aamodt, P.O. (2019) 'Framveksten av masseutdanningssystemet. I Solberg, E. & Lampi, C. *Kunnskapsreiser. Innblikk og overblikk fra NIFUs historie 1969-2019*. Oslo: Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning.

Vedlegg

Vedleggstabell 1. Gradsstudenter fordelt på studieland 2018-2019.

Land	Antall
Storbritannia	4 059
Danmark	2 369
USA	1 858
Polen	1 538
Ungarn	875
Australia	847
Sverige	602
Nederland	599
Slovakia	576
Tyskland	316
Spania	289
Tsjekkia	246
Frankrike	206
Latvia	191
Indonesia	190
Canada	149
Italia	102
Irland	80
Sveits	77
Bulgaria	67
New Zealand	61
Japan	46

Belgia	43
Sør-Korea	43
Kina	42
Østerrike	42
Sør-Afrika	41
Kroatia	40
Island	34
Litauen	30
Portugal	28
Romania	26
Singapore	21
Israel	18
Bosnia-Hercegovina	17
Finland	16
Hongkong	13
Kypros	12
Tyrkia	12
Serbia	10
Hellas	9
Russland	9
De forente arabiske emirater	7
Estland	7
Thailand	7
Iran	6
Libanon	6
Argentina	5
Saudi-Arabia	5
Chile	4
Det palestinske området (okkupert)	4
Filippinene	4
Kosovo	4

Malaysia	4
Brasil	3
Colombia	3
Kenya	3
Monaco	3
Uganda	3
Ukraina	3
Egypt	2
Etiopia	2
Malta	2
Marokko	2
Mexico	2
Bolivia	1
Fiji	1
Færøyene	1
Grønland	1
Hviterussland	1
India	1
Jordan	1
Kasakhstan	1
Luxembourg	1
Moldova	1
Nepal	1
Pakistan	1
Slovenia	1
Tunisia	1
Vietnam	1
Åland	1
Totalt	15 942

Kilde: Lånekassen

Tabelloversikt

Tabell 2.1. Læresteder med høyest antall norske gradsstudenter i studieåret 2018/2019.....	27
Tabell 2.2. Antall gradsstudenter i utlandet, fordelt på fagfelt. Studieåret 2018/2019. <i>Kilde: Lånekassen</i>	29
Tabell 2.3. Utreisende utvekslingsstudenter fordelt på fag 2018.....	33
Figur 3.4. Antall internasjonale gradsstudenter i Norge etter opprinnelsesland.	38
Tabell 3.1 Læresteder med høyest andel internasjonale gradsstudenter. <i>Kilde: Tilstandsrapporten for høyere utdanning/SSB</i>	40
Tabell 3.2. Læresteder med høyest andel innreisende utvekslingsstudenter 2018.....	42
Vedleggstabell 1. Gradsstudenter fordelt på studieland 2018-2019.	53

Figuroversikt

Figur 2.1. Norske studenter i utlandet studieåret 1958/59 – 2018/19.....	24
Figur 2.2. Andelen norske gradsstudenter som har studert i ulike regioner over tid.	25
Figur 2.3. Gradsstudenter i utlandet, fordelt på største mottakerland 1994/95 – 2018/19.....	26
<i>Kilde: Lånekassen</i>	26
Figur 2.4. Norske studenter i utlandet og studenter i Norge, fordelt på fagfelt, 2018.	30
Figur 2.5. Antall delstudenter, 1999/2000 – 2018/2018, og andel delstudenter av den totale studentmassen <i>Kilde: Lånekassen og DBH</i>	31
Figur 2.6. Figur 2.6. Delstudenter fordelt på studieregion 2018/2019.	32
Figur 3.1. Norske studenter i utlandet og utenlandske studenter i Norge 2000 – 2018.	35
Figur 3.2. Antall studenter i Norge med utenlandsk statsborgerskap 2000 – 2018 etter hjemregion.....	36
<i>Kilde DBH</i>	36
Figur 3.3. Andel internasjonale gradsstudenter i Norge 2018 etter verdensdel.	37
Figur 3.5. Antall internasjonale gradsstudenter 2018 fordelt på fagfelt.....	39
Figur 3.6. Utenlandske studenter på utvekslingsopphold i Norge 2008 – 2018. Største avsenderland.....	41

Nordisk institutt for studier av
innovasjon, forskning og utdanning

Nordic institute for Studies in
Innovation, Research and Education

www.nifu.no